

Applied Economics Studies, Iran (AESI)

P. ISSN:2322-2530 & E. ISSN: 2322-472X

Journal Homepage: <https://aes.basu.ac.ir/>

Scientific Journal of Department of Economics, Faculty of Economic and Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamadan, Iran.

Publisher: Bu-Ali Sina University. All rights reserved.

Copyright©2022, The Authors. This open-access article is published under the terms of the Creative Commons.

Bu-Ali Sina
University

Analysis of the Effect of Government Budget Imbalance on Economic Welfare in Iran

Shahryar Zaroki¹, Sahar Nasrnejad-Nesheli², Mitra Norozi³,
Masomeh Khosheh-Gol Garusi⁴

Type of Article: Research

<https://dx.doi.org/10.22084/AES.2023.28078.3607>

Received: 2023.07.21; Accepted: 2023.11.20

Pp: 73-105

Abstract

The budget Imbalance can lead to the reduction of social and economic welfare programs such as healthcare, education and social security. This can negatively affect the quality of life of citizens and can lead to an increase in poverty and inequality. In this regard, the aim of the present study is to investigate the role of budget imbalance on economic welfare in Iran for the period of 1978-2021. For this purpose, the research model has been estimated using the non-linear (asymmetric) Autoregressive Distributed lag method in two models. Also, IEWB comprehensive index has been used to calculate economic welfare. The movement trend of the economic welfare index shows that it fluctuated during the period under review; so that the average welfare index in the first plan has decreased compared to the previous period; While it has had an upward trend in the following periods and has an average of 128.89; Also, the trend of total Imbalance and operating and capital Imbalance has a fluctuating trend. The long-term results in the first model indicate that a decrease in the budget balance deficit has an inverse and significant effect on economic welfare, and an increase in the budget Imbalance does not have a significant effect on economic welfare. In the second model, the long-term results indicate that the increase and decrease in the capital Imbalance has direct effects on welfare. An increase in the operating Imbalance has an inverse effect on welfare, and a decrease in the operating Imbalance does not have a significant effect on welfare. Also, in both models, per capita income and economic growth have a direct and significant effect on welfare. According to the results, it is suggested that the government should adopt similar policies in the financial foundations to improve the security of the society, create the necessary infrastructure to maintain the total income tax, eliminate non-targeted tax exemptions and credit priorities in order to reduce the imbalance budget. It is also recommended that the government focus more on increasing the share of the capital component of the public budget and reduce the operational imbalance of the budget in the long-run.

Keywords: Economic Welfare, Budget Imbalance, Asymmetric Model, Iran.

JEL Classification: I31, H61, C22.

1. Associate Professor, Department of Energy Economics, Faculty of Economics and Administrative Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran (Corresponding Author).

Email: sh.zaroki@umz.ac.ir

2. M. A. in Economics, Department of Economics, Faculty of Economics and Administrative Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran

3. M. A. in Economics, Department of Economics, Faculty of Economics and Administrative Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran

4. M. A. in Economics, Department of Economics, Faculty of Social and Economic Sciences, University of Alzahra, Tehran, Iran

Citations: Zaroki, S.; Nasrnejad Nesheli, S.; Norozi, M. & Khosheh Gol Garusi, M., (2024). "Analysis of the Effect of Government Budget Imbalance on Economic Welfare in Iran". *Journal of Applied Economics Studies in Iran*, 12(48): 73-105. doi: 10.22084/aes.2023.28078.3607

Homepage of this Article: https://aes.basu.ac.ir/article_5379.html?lang=en

1. Introduction

The government pursues goals such as economic growth, full employment and price stabilization with allocation, distribution and economic stability. The budget is the main instrument for achieving the goal of economic stability (Moulai & Abdulian, 2018). The public budget deficit can be created for two reasons: an increase in current public spending or the implementation of an active fiscal policy with an increase in investment spending. In the first case, overall demand increases and inflation may occur. But in the second case, fiscal policy becomes expansionary and leads the economy towards full employment in the long run (Azizi, 2006).

In the field of budget deficit and its impact on the economy, there are three schools of thought (positive Keynesian view, negative neoclassical approach and Ricardo's neutral approach), which state that budget deficit can have positive, negative or neutral effects on the economy. growth, respectively (Bernheim, 1989; Zota & Berisha, 2016), this analytical difference is caused by factors such as time, country, type of government and the level and type of budget deficit, and cannot be stated precisely that the Budget deficit has a positive or negative effect on economic growth. According to Keynes, the budget deficit can create more opportunities to increase incomes and the economic welfare of society by having a positive effect on economic growth and vice versa. Therefore, the effects of budget deficit on economic growth and other macroeconomic variables on economic welfare are very important (Zota & Berisha, 2016).

National research has demonstrated the inverse relationship between budget deficits and economic growth, and therefore economic welfare. Through reduced investment, increased financial governance, increased inflation and changes in the tax base (Mosvinik et al., 2018; Sayadzadeh et al., 2019; Raghofer et al., 2019). Colleagues, 2016 and Izadi and Abbasian, 2022) in contrast with part of the foreign literature, have recognized the positive impact of the relationship between budget deficit and welfare (Fasuranti and Akindele, 2015) and its neutrality in the short term (Bukina, 2022). In the present study, an attempt was made to explain the effect of government budget imbalance and to analyze the relationship between budget deficit and economic welfare using the combined index of economic welfare in the period between 1978- 2021. This research is important because of the importance of the effects that the budget deficit can have on Iran's economic welfare.

2. Materials and Methods

The IEWB index measures economic welfare based on four components, which are the flow of consumption (CF), the balance of productive activities (WS), the distribution of individual income (ID) and the level of economic security (ES) (Bakhtiari et al., 2013). The general form of this index is as follows:

$$IEWB=CF+WS+ID+ES \quad (1)$$

In line with the purpose of the research, the autoregressive approach with nonlinear distribution breaks (NARDL) was chosen and explained in two formats (based on government general budget imbalance; and government budget operating and capital imbalance). Therefore, in the first model, the explanation of the effect of public budget imbalance on economic welfare (relation 2) and in the second model, the explanation of

the effect of operational and capital imbalance on the economic welfare (report 3) was studied:

$$\Delta IEWB_t = \rho IEWB_{t-1} + \beta^+ TBDR_{t-1}^+ + \beta^- TBDR_{t-1}^- + \gamma RGDPPC_{t-1} + \delta EG_{t-1} + \sum_{i=1}^{p-1} \rho_i \Delta IEWB_{t-i} + \sum_{i=0}^{r_1-1} \beta_i^+ \Delta TBDR_{t-i}^+ + \sum_{i=0}^{r_2-1} \beta_i^- \Delta TBDR_{t-i}^- + \sum_{i=0}^{s-1} \gamma_i \Delta RGDPPC_{t-i} + \sum_{i=0}^{u-1} \delta_i \Delta EG_{t-i} + e_t \quad (2)$$

$$\Delta IEWB_t = \rho IEWB_{t-1} + \beta^+ CBDR_{t-1}^+ + \beta^- CBDR_{t-1}^- + \gamma^+ OBDR_{t-1}^+ + \gamma^- OBDR_{t-1}^- + \delta RGDPPC_{t-1} + \theta EG_{t-1} + \sum_{i=1}^{p-1} \rho_i \Delta IEWB_{t-i} + \sum_{i=0}^{r_1-1} \beta_i^+ \Delta CBDR_{t-i}^+ + \sum_{i=0}^{r_2-1} \beta_i^- \Delta CBDR_{t-i}^- + \sum_{i=0}^{s_1-1} \gamma_i^+ \Delta OBDR_{t-i}^+ + \sum_{i=0}^{s_2-1} \gamma_i^- \Delta OBDR_{t-i}^- + \sum_{i=0}^{t-1} \delta_i \Delta RGDPPC_{t-i} + \sum_{i=0}^{u-1} \theta_i \Delta EG_{t-i} + e_t \quad (3)$$

In both reports, IEWB is a dependent variable and represents a composite index of economic welfare. TBDR, RGDPPC and EG Also, as the explanatory variables of the first model, it shows the ratio of the government's general budget imbalance to production, real per capita income and economic growth, respectively. In relation (3), Also, the explanatory variables of the model are real per capita income (RGDPPC) and economic growth (EG). Also, OBDR is the ratio of operational imbalance of government budget to production and CBDR is the ratio of capital imbalance of government budget to production.

3. Data Description

The raw economic data of the study during the period from 1978 - 2021 was extracted from the internal database and to explain the data, the main research variables were averaged over the entire period and 7 sub-periods as described in Table 1. According to Table (1), Iran's economic welfare experiences a fluctuating trend. From 1993-1989, the trend of economic welfare decreased and in (1999-1994) the increasing trend was halted. However, in 2000, it started to increase again and reached its highest level in (2015-2011). During the examined period, the economic welfare rate averaged at 9.125. According to the provided information, the minimum and maximum per capita income and economic growth are 33.53 million Rials (1993-1989) and 66.05 million Rials (2010-2005), respectively. The growth rate was 4% (1988-1978) and 8% (2000-2004). Additionally, the highest level of imbalance was observed in 2010-2005, with a rate of 19.27%.

The relationship between the government budget and its discrepancy with the growth of the volume of money, inflation and other factors related to welfare is not the same across countries and depends on the economic, political and social conditions of each country. In Iran after the revolution, due to various developments, the economic growth did not reach the desired limits, so the moving trend of the welfare index indicates that from 1973 until the end of the war, the welfare trend was downward and then an upward trend began. The highest welfare index with a value of 170.6 is in 1396 and the lowest welfare index with a value of 81.5 is in 1368. Furthermore, due to the increase in government spending relative to income, the country's overall budget has faced a deficit imbalance for most years.

According to the calculations of the combined index of economic welfare, the results show that Iran's economic welfare has a fluctuating trend over the period under review. In the first development plan, the trend of economic welfare decreased and stopped increasing in the second plan, but with the beginning of the third plan it started increasing again and reached its maximum value in the sixth plan. Over the entire period, economic welfare averaged 125.9.

4. Discussion

In the first model, a decrease in the budget deficit in the long term has a significant and inverse effect on economic welfare (-0.85). In the second model, both increases and decreases in the government budget's capital imbalance have a direct effect on economic welfare with coefficients of 1.48 and 0.91, respectively.

Furthermore, an increase in the operational budget imbalance of the government with a coefficient of -4.33 has an inverse effect on economic welfare.

In other words; 1. The asymmetric effect of capital and operational budget imbalance on long-term economic welfare is confirmed.

2. The desirable impact of increases in government budget's capital imbalance on economic welfare is greater than the undesirable impact of decreases in it.

3. Only the undesirable impact of increases in operational budget imbalance on economic welfare is statistically significant, and there is no significant effect of the desirable impact of decreases in it on economic welfare.

Per capita income and economic growth also have a positive effect on welfare.

5. Conclusion

According to the results, it is shown that asymmetry in public budget, operational budget, and capital budget has an asymmetric effect on economic welfare. Per capita income and economic growth also have a direct effect on welfare; so, to improve the welfare of society, the government should implement policies aimed at reducing the government budget imbalance. To this end, the government can use policies such as expanding the tax base, creating the infrastructure necessary to establish a total income tax, and removing untargated tax exemptions. Also, considering the direct impact of the capital imbalance of the budget on economic welfare and its greater impact during increases, more focus should be placed on increasing the share and weight of this component of the general budget, and considering the favorable effect of reductions in The operational imbalance of the budget on economic welfare, the reduction of this imbalance should be pursued purposefully and in a long-rum plan.

Acknowledgments

In the end, the authors consider it necessary to express their gratitude to the editors of the Journal of Applied Economics Studies, Iran (AESI) and the anonymous reviewers for improving and enriching the article.

Observation Contribution

In the present study, the first to fourth authors contributed 50%, 40%, 5% and 5% respectively.

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest.

فصلنامه علمی مطالعات اقتصادی کاربردی ایران

شاپای چاپی: ۲۵۳۰-۲۳۲۲؛ شاپای الکترونیکی: ۴۷۲۸-۲۳۲۲

وبسایت نشریه: <https://aes.basu.ac.ir>

نشریه گروه اقتصاد، دانشکده علوم اقتصادی و علوم اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران

تحلیل اثر ناترازی بودجه دولت بر رفاه اقتصادی در ایران

شهریار زروکی^۱، سحر نصرنژادنشلی^۲، میترا نوروزی^۳، معصومه خوشه‌گل‌گروسی^۴

نوع مقاله: پژوهشی

شناسه دیجیتال: <https://dx.doi.org/10.22084/AES.2023.28078.3607>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۴/۳۰، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۸/۲۹

صص: ۷۳-۱۰۵

چکیده

ناترازی بودجه و تغییرات آن می‌تواند منجر به تغییر برنامه‌های رفاه اجتماعی و اقتصادی نظیر مراقبت‌های بهداشتی، آموزشی و تأمین اجتماعی شود. این امر می‌تواند بر کیفیت زندگی شهروندان، فقر و نابرابری اثر گذاشته و رفاه اقتصادی را تحت تأثیر قرار دهد. در این راستا هدف پژوهش حاضر بررسی نقش ناترازی بودجه (عمومی، سرمایه‌ای و عملیاتی) دولت بر رفاه اقتصادی در ایران در دوره ۱۳۵۷-۱۴۰۰ می‌باشد. بدین منظور الگوی پژوهش با استفاده از روش خودرگرسیون با وقفه‌های توزیعی غیرخطی (نامتقارن) در دو قالب برآورد شده است. برای محاسبه رفاه اقتصادی نیز از شاخص جامع IEWB استفاده شده است. ناترازی بودجه عمومی، عملیاتی و سرمایه‌ای دولت نیز دارای روندی نوسانی است. نتایج بلندمدت حاکی از آن است که ناترازی بودجه عمومی، سرمایه‌ای و عملیاتی دولت بر رفاه اقتصادی نامتقارن است. به نحوی که نخست، کاهش‌ها در ناترازی بودجه عمومی با اثری معکوس (مطلوب) بر رفاه اقتصادی همراه بوده و افزایش‌ها در آن اثر معناداری ندارد. دوم، افزایش‌ها در ناترازی سرمایه‌ای بودجه با اثر مطلوب همراه بوده و اندازه‌گذاری آن از اثرگذاری نامطلوب کاهش‌ها در ناترازی سرمایه‌ای بودجه بیشتر است. سوم، افزایش‌ها در ناترازی عملیاتی بودجه به اثری مطلوب بر رفاه اقتصادی همراه است و این درحالی است که کاهش‌ها در آن اثرگذار نیست. درآمد سرانه و رشد اقتصادی نیز مطابق با انتظار به طور مستقیم بر رفاه اثرگذارند.

کلیدواژگان: رفاه اقتصادی، ناترازی بودجه، الگوی نامتقارن، ایران.

طبقه بندی JEL: I31, H61, C22.

۱. دانشیار گروه اقتصاد انرژی، دانشکده علوم اقتصادی و اداری، دانشگاه مازندران، بابل، ایران (نویسنده مسئول).

Email: sh.zaroki@umz.ac.ir

۲. کارشناس ارشد اقتصاد، گروه اقتصاد، دانشکده علوم اقتصادی و اداری، دانشگاه مازندران، بابل، ایران.

Email: saharasr1990@gmail.com

۳. کارشناس ارشد اقتصاد، گروه اقتصاد، دانشکده علوم اقتصادی و اداری، دانشگاه مازندران، بابل، ایران.

Email: m.noroz195@ut.ac.ir

۴. کارشناس ارشد اقتصاد، گروه اقتصاد، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران.

Email: garusi.manfk@gmail.com

۱. مقدمه

تخصیص، توزیع و ثبات به عنوان وظایف اقتصادی دولت شناخته می‌شود. بودجه مهم‌ترین ابزار در دستیابی به وظیفه ثبات اقتصادی (شامل اهدافی چون: رشد اقتصادی، اشتغال کامل، تثبیت قیمت‌ها) است. برای رسیدن به هدف ثبات اقتصادی که منجر به تعادل در اقتصاد کلان خواهد شد، دولت‌ها باید توجه خود را معطوف به تخصیص بهینه بودجه نمایند. در دوران پس از انقلاب به‌علت تحولات مختلف اقتصادی، سیاسی و اجتماعی، رشد اقتصادی روند نامناسبی داشته است و از سویی دیگر، به علت فزونی مخارج دولت نسبت به درآمد، در بیشتر سال‌ها بودجه عمومی کشور با کسری مواجه بوده است (مولایی و عبدیان، ۱۳۹۷). آثار اقتصادی کسری بودجه دولت به چگونگی به‌وجود آمدن آن، نحوه تأمین مالی و شرایط اقتصاد کلان بستگی خواهد داشت. اگر کسری بودجه دولت ناشی از افزایش مخارج جاری دولت باشد سبب افزایش تقاضای کل می‌شود، ممکن است تورم ایجاد گردد. ولی اگر کسری بودجه به‌علت اجرای یک سیاست مالی فعال با افزایش مخارج سرمایه‌گذاری و با هدف رهایی اقتصاد از رکود باشد، به یک سیاست مالی انبساطی تبدیل و آثار اقتصادی آن هدایت اقتصاد به سمت اشتغال کامل در بلندمدت خواهد بود (عزیزی، ۱۳۸۵). در زمینه کسری بودجه و تأثیر آن بر اقتصاد سه مکتب فکری عمده وجود دارد. «برنهایم»^۱ (۱۹۸۹) یک رویکرد کینزی را توصیف کرد که کسری بودجه از طریق اثرات تکاثری که منجر به پس‌انداز بالاتر، افزایش تقاضا برای پول و تحریک سرمایه‌گذاری شده و از این مجرا رشد اقتصادی را به‌صورت مثبتی تحت‌تأثیر قرار می‌دهد؛ بنابراین کسری بودجه می‌تواند اثرات مطلوبی بر عملکرد کلی اقتصاد داشته باشد و در زمان و با روش مناسب برای اقتصاد ضروری است (زوتا و بریشا^۲، ۲۰۱۶). در مقابل، اقتصاددان نئوکلاسیک ادعا می‌کنند که کسری بودجه رابطه معکوسی با رشد اقتصادی دارد. از نظر نئوکلاسیک‌ها، سرمایه‌گذاری خصوصی با کسری بودجه کاهش می‌یابد و در نتیجه تأثیر منفی بر رشد اقتصادی دارد. از سوی دیگر رویکرد ریکاردویی، بیان می‌کند که کسری بودجه هیچ تأثیری بر رشد اقتصادی در بلندمدت و کوتاه‌مدت ندارد؛ زیرا فقط پرداخت مالیات‌ها را به آینده منتقل نموده با گذشت زمان، اثرات سیاست بدهی دولت با انتقال خصوصی خنثی می‌شود؛ به‌طوری‌که کسری بودجه و تأمین مالی بدهی معادل هم می‌شوند. اختلاف بین تجزیه و تحلیل‌های مختلف متکی بر عواملی نظیر: زمان، کشور، نوع دولت، و سطح و نوع کسری بودجه اعم از عملیاتی و یا سرمایه‌ای است (زوتا و بریشا، ۲۰۱۶). در مجموع کسری بودجه بسته به این‌که برای هزینه‌های تولیدی یا غیرتولیدی استفاده شود، می‌تواند اثرات مثبت، منفی یا خنثی بر رشد اقتصادی داشته باشد (علوی‌باجگانی و همکاران، ۱۳۹۸).

با پذیرش اثرگذاری مثبت کسری بودجه بر رشد اقتصادی، می‌توان از این مسیر اثر آن را بر رفاه اقتصادی تبیین نمود. رشد اقتصادی بالا و برخورداری از شرایط اقتصادی مناسب‌تر، می‌تواند فرصت‌های بیشتری را برای افزایش درآمدهای جامعه از طریق گسترش بازارها، فرصت‌ها و محرک‌های لازم برای افزایش درآمد همه گروه‌های کم‌درآمد جامعه ایجاد نماید. در این وضعیت تولیدکنندگان در پاسخ به فرصت‌های جدید ایجاد شده در بازارها، نیروی کار بیشتری را تقاضا می‌نمایند که این مسأله از طریق جذب کار مازاد و حتی افزایش دستمزدها می‌تواند نقش قابل‌توجهی در افزایش رفاه جامعه به‌همراه داشته باشد (شهیکی‌تاش و همکاران، ۱۳۹۲).

¹. Bernheim

². Zota and Berisha

البته اگر چنانچه کسری بودجه با اثرگذرای منفی بر رشد اقتصادی همراه باشد، مطابق با توضیح مذکور با کاهش رشد اقتصادی، انتظار می‌رود که رفاه اقتصادی نیز کاهش یابد؛ از این رو، با توجه به اهمیت اثراتی که کسری بودجه می‌تواند از طریق رشد اقتصادی و سایر متغیرهای کلان اقتصادی بر رفاه اقتصادی داشته باشد. در پژوهش حاضر، تلاش شده است تا این ارتباط تحلیل و بررسی شود. توضیح دقیق‌تر آن که تلاش بر آن است تا ضمن تبیین اثر ناترازی بودجه عمومی دولت بر رفاه اقتصادی، نقش ناترازی عملیاتی و سرمایه‌ای بودجه دولت نیز تحلیل شود. هم‌چنین در تبیین اثر ناترازی بودجه عمومی، عملیاتی و سرمایه‌ای دولت بر رفاه اقتصادی از رهیافت نامتقارن استفاده شد. برای این منظور نخست رفاه اقتصادی با استفاده از شاخصی ترکیبی از چهار بُعد جریان مصرف، ثروت، توزیع درآمد و امنیت اقتصادی در دوره زمانی ۱۳۵۷ تا ۱۴۰۰ محاسبه و سپس الگوی پژوهش در دو قالب با استفاده از رهیافت خودرگرسیون با وقفه‌های غیرخطی (نامتقارن) برآورد شد.

مطالعات زیادی در ارتباط با رفاه و عوامل مؤثر بر آن صورت گرفته است؛ ولی با جستجوی نگارندگان در ارتباط با اثر ناترازی بودجه دولت (آن هم بر مبنای ناترازی عمومی، عملیاتی و سرمایه‌ای) بر رفاه اقتصادی مطالعه‌ای یافت نشده است. مزیت دیگر این پژوهش حاضر در آن است که جهت رفاه اقتصادی ایران برای بیش از چهار دهه شاخصی جامع (شاخص ترکیبی رفاه اقتصادی) به کار گرفته شده است که البته با چالش‌های فراوان در استخراج ریزداده‌ها همراه بوده است؛ در این راستا، چارچوب پژوهش بدین شرح است که در ادامه و بعد از مقدمه، در بخش دوم به ادبیات نظری و تجربی پژوهش پرداخته می‌شود. بخش سوم، به تصریح الگوی پژوهش، محاسبه شاخص ترکیبی رفاه و توصیف داده‌ها اختصاص یافته است. در بخش چهارم، تحلیل نتایج تجربی صورت می‌گیرد؛ و در نهایت جمع‌بندی و پیشنهادهای پژوهش ارائه می‌شود.

۲. ادبیات نظری پژوهش

۲-۱. کسری بودجه

کسری بودجه، زمانی اتفاق می‌افتد که هزینه‌ها بیشتر از درآمد باشد و می‌تواند سلامت مالی یک کشور را نشان دهد. این اصطلاح معمولاً برای اشاره به مخارج دولتی استفاده می‌شود. کسری بودجه بر بدهی ملی، مجموع کسری بودجه سالانه و مجموع کل بدهی یک کشور بر طلبکاران تأثیر می‌گذارد. هنگامی که کسری بودجه شناسایی می‌شود، هزینه‌های جاری از میزان درآمد دریافتی از طریق عملیات استاندارد بیشتر می‌شود. ممکن است یک دولت برای اصلاح کسری بودجه کشور که اغلب به عنوان کسری مالی از آن یاد می‌شود، هزینه‌های خاصی را کاهش دهد یا فعالیت‌های درآمدزا را افزایش دهد. کسری بودجه می‌تواند منجر به سطوح بالاتر استقراض، پرداخت سود بیشتر و کاهش سرمایه‌گذاری مجدد شود که منجر به درآمد کمتر در طول سال بعد می‌شود. نقطه مقابل کسری بودجه، مازاد بودجه است. هنگامی که مازاد رخ می‌دهد، درآمد از هزینه‌های جاری فراتر می‌رود و منجر به وجوه اضافی می‌شود که می‌توان بیشتر تخصیص داد. زمانی که ورودی‌ها برابر با خروجی‌ها باشد، بودجه متعادل در نظر گرفته می‌شود. در اوایل قرن بیستم، تعداد کمی از کشورهای صنعتی دارای کسری بودجه زیادی بودند؛ با این حال، در طول جنگ جهانی اول، کسری بودجه افزایش یافت؛ زیرا دولت‌ها برای تأمین مالی جنگ و رشد آن‌ها وام‌های زیادی گرفتند و ذخایر مالی را

خالی کردند. این کسری‌های دوران جنگ و رشد تا دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰م. ادامه یافت، زمانی که نرخ رشد اقتصادی جهان کاهش یافت (صندوق بین‌المللی پول، ۲۰۱۵)؛ با توجه به ادبیات نظری چهار رویکرد: ریکاردویی، کینزی، نئوکلاسیکی و نظریه چرخه سیاسی بودجه در شکل‌گیری کسری بودجه دولت و آثار آن وجود دارد که در ادامه به‌طور خلاصه به آن پرداخته می‌شود. همچنین براساس مبانی تجربی عواملی چون: رشد اقتصادی، انباشت بدهی، نرخ بیکاری، تراز تجاری، مخارج دفاعی، عوامل سیاسی و کیفیت نهادهای بودجه از تعیین‌کننده‌های کسری بودجه به‌شمار می‌آیند (ماویج و اودیامبو^۱، ۲۰۲۰).

– نظریه برابری ریکاردویی

برابری ریکاردویی یک نظریه اقتصادی است که می‌گوید تأمین مالی مخارج دولت از محل مالیات‌های جاری یا مالیات‌های آتی (و کسری‌های فعلی) اثراتی معادل بر کل اقتصاد خواهد داشت. این بدان معناست که تلاش‌ها برای تحریک اقتصاد با افزایش مخارج دولتی که از طریق بدهی تأمین می‌شود، مؤثر نخواهد بود؛ زیرا سرمایه‌گذاران و مصرف‌کنندگان می‌دانند که این بدهی در نهایت باید به شکل مالیات‌های آتی پرداخت شود. این تئوری استدلال می‌کند که مردم براساس انتظارشان از افزایش مالیات‌های آتی، پس‌انداز بیشتری خواهند کرد تا بدهی خود را پرداخت کنند. این امر افزایش تقاضای کل را از افزایش مخارج دولت جبران می‌کند. این نظریه همچنین نشان می‌دهد که سیاست مالی کینزی به‌طور کلی در افزایش تولید و رفاه اقتصادی بی‌اثر خواهد بود. این نظریه توسط دیوید ریکاردو در اوایل قرن نوزدهم میلادی ایجاد شد و بعدها توسط استاد دانشگاه هاروارد «رابرت بارو» توضیح داده شد؛ به‌همین دلیل، معادل ریکاردی به‌عنوان گزاره برابری بارو-ریکاردو نیز شناخته می‌شود (بارو، ۱۹۷۴ و ۱۹۸۹؛ برنهایم، ۱۹۸۷؛ سیتز، ۱۹۹۳).^۲

– نظریه کینزی

در رویکرد کینزی به کسری بودجه، فرض می‌شود اقتصاد در شرایط رکودی است و افراد با محدودیت نقدینگی مواجه هستند؛ بنابراین مصرف کل به تغییرات درآمد قابل تصرف بسیار حساس است که نشان‌دهنده بالا بودن میل نهایی به مصرف است. «ایسنر»^۳ (۱۹۸۹) معتقد است کسری بودجه می‌تواند با افزایش تقاضای کل به سرمایه‌گذاری و رشد بالا منجر شود. همچنین وی معتقد است که کسری بودجه به کاهش سرمایه‌گذاری خصوصی از راه اثر جانشینی جبری منجر نمی‌شود؛ بلکه افزایش تقاضای کل باعث افزایش سودآوری سرمایه‌گذاری خصوصی می‌شود و سرمایه‌گذاری در هر سطحی از نرخ بهره افزایش می‌یابد، یعنی در عمل افزایش نرخ بهره پس‌انداز و سرمایه‌گذاری را می‌افزاید؛ بنابراین کسری بودجه باعث به‌کارگیری منابع بلااستفاده سرمایه و نیروی کار می‌شود. زیرا دولت در شرایط رشد اقتصادی پایین ممکن است در تجهیز درآمدهای مالیاتی ناتوان باشد؛ بنابراین در این نظریه، کسری بودجه در شرایط رکودی دارای اثر رشد است و می‌تواند درآمد ملی، مصرف، پس‌انداز و تشکیل

¹. Mawejje & Odhiambo

². Barro, Bernheim, Seater

³. Eisner

سرمایه را بهبود دهد. البته این نتایج در شرایط اشتغال کامل تغییر می‌کند و افزایش کسری بودجه و تحریک تقاضای کل با تبعات تورمی همراه است.

– نظریهٔ نئوکلاسیکی

تحقیقات «دیاموند»^۱ (۱۹۵۵) نخستین تلاشی است که اثر کسری بودجه را در چارچوب الگوی اشاره شده بررسی می‌کند و نشان می‌دهد که افزایش دائمی در نسبت بدهی به درآمد ملی به کاهش نرخ سرمایه به نیروی کار در وضعیت یکنواخت منجر می‌شود؛ زیرا کسری بودجهٔ ماندگار به دلیل افزایش نرخ بهره و اثر جانیشینی جبری، تشکیل سرمایهٔ بخش خصوصی را کاهش می‌دهد. «اوربا» و «کوتلیکوف»^۲ (۱۹۸۷) در بررسی آثار کسری بودجهٔ موقتی نشان می‌دهند که کسری موقتی با فرض تثبیت مخارج دولت، منعکس‌کنندهٔ کاهش مالیات بر سرمایه و نیروی کار و نرخ نهایی مالیات است که عامل تحریک پس‌انداز و جایگزینی بین دوره‌ای نیروی کار می‌شود و درآمد جاری را می‌افزاید، ولی این اثر با توجه به اثر مصرف در نهایت ناچیز می‌باشد و حتی امکان آن وجود دارد که با انباشت اثر ثروت در طی زمان، کسری بودجهٔ موقتی به کاهش تشکیل سرمایهٔ بخش خصوصی منجر شود (ماویج، ۲۰۲۰).

– نظریهٔ چرخهٔ سیاسی بودجه

چرخه‌های سیاسی بودجه‌ای در وهلهٔ اول پدیده‌ای از اولین انتخابات پس از گذار به یک سیستم انتخاباتی دموکراتیک است. چرخه‌های سیاسی بودجه، چرخه‌هایی در برخی از اجزای بودجهٔ دولت است که توسط چرخهٔ انتخاباتی ایجاد می‌شود. به طور خاص، این اصطلاح اغلب به افزایش مخارج دولت یا کسری یا کاهش مالیات‌ها (از جمله تغییرات نسبت به روندهای بلندمدت) در سال انتخاباتی اشاره دارد که به دلیل تمایل رئیس فعلی برای انتخاب مجدد خود ایجاد می‌شود. اگرچه ممکن است چرخه‌های سیاسی بودجه تنها یک نوع چرخهٔ سیاسی در متغیرهای کلان اقتصادی در نظر گرفته شود، ولی اکثر تحقیقات در مورد چرخه‌های متغیرهای اقتصادی ناشی از انتخابات اکنون بر چرخه‌های بودجه تمرکز دارند و مطالعهٔ چنین چرخه‌هایی مستقل از چرخه‌های سیاسی در اقتصاد، مفید است. تغییر تمرکز تا حدی به دلیل فقدان شواهد تجربی قوی برای وجود چرخهٔ تجاری سیاسی در بسیاری از کشورها است. این نظریه به اقتصاد سیاسی کسری بودجه مرتبط است که براساس آن تعارضات سیاسی منافع، انگیزه‌هایی را برای سیاستمداران در افزایش کسری بودجه به وجود می‌آورد (رابینی و ساکس^۳، ۱۹۸۹). هم‌چنین «آلسینا» و «تبلینی»^۴ (۱۹۹۰) بر کسری بودجه بیشتر در دولت‌هایی با درجهٔ بالای تکرگرایی تأکید دارند در چارچوب بحث چرخهٔ سیاسی، بودجهٔ چهار نظریه در ادبیات شکل می‌گیرد؛ نظریهٔ اول، مربوط به رویکرد رأی‌دهندگان غیر دوراندیش و سیاستمداران فرصت‌طلب است (نوردهاوس^۵، ۱۹۷۵) که در آن رأی‌دهندگان تأمین مالی

1. Diamond

2. Auerbach and Kotlikoff

3. Roubini & Sachs

4. Alesina and Tabetini

5. Nordhaus

مخارج عمومی جاری را از راه کسری بودجه ارزشمند تلقی می‌کنند، ولی هزینه‌های آن را از راه افزایش مالیات‌های آتی کم برآورد می‌کنند.

– رفاه اقتصادی

«رفاه» عبارت است از مجموعه‌ای سازمان‌یافته از قوانین، برنامه‌ها و سیاست‌هایی که در چارچوب مؤسسات رفاهی و نهادهای اجتماعی جهت پاسخ‌گویی به نیازهای مادی و معنوی و تأمین سعادت انسان عرضه می‌شود تا زمینه‌ی رشد او را فراهم نماید (آرمان مهر و فرهنگ‌مندی، ۱۳۹۶)؛ بنابراین در تعریف رفاه دو نکته‌ی تأمین نیازهای مادی و تأمین نیازهای معنوی بسیار حائز اهمیت است. اقتصاد رفاه، بخشی از علم اقتصاد است که با استفاده از تکنیک‌های اقتصاد خرد سعی در بررسی و مطالعه‌ی وضعیت رفاهی در موقعیت‌های گوناگون دارد؛ به طوری که می‌توان تشخیص داد رفاه اجتماعی در کدام موقعیت اقتصادی بیشتر یا کمتر از سایر وضعیت‌ها است. افزون‌بر این، اقتصاد رفاه چارچوبی را برای ارزیابی وضعیت‌ها، اقدامات، سیاست‌ها و نهادهای اقتصادی فراهم می‌آورد (لیتل، ۲۰۰۳)؛ به طوری که اقتصاد رفاه را می‌توان به دو حوزه‌ی نظری و کاربردی تفکیک کرد. در حوزه‌ی نظری شرایط لازم برای نیل به وضعیت بهینه مطالعه می‌شود و در حوزه‌ی کاربردی پژوهشگر با تصمیم‌گیری و گزینش از میان بدیل‌های عینی مواجه است (عباسیان و نسرین‌دوست، ۱۳۹۱). در اقتصاد رفاه دو قضیه‌ی اساسی وجود دارد؛ قضیه‌ی اول، رفاه بیان می‌کند در صورت وجود فروض مشخصی، بازار رقابت آزاد به توزیع کارآمد (کارایی پارتو) نمی‌انجامد. این نتیجه از منطق دستان پنهان «آدام اسمیت» تبعیت می‌کند. قضیه‌ی دوم نیز بیان می‌دارد که در صورت وجود فروض مشخص بیشتری، هر نتیجه‌ی بهینه پارتو توسط بازار رقابت آزاد قابل دست‌یابی است (لیتل، ۲۰۰۳).

۲-۲. کسری بودجه و رفاه

دولت برای انجام وظایف خود، از بودجه به‌عنوان یک ابزار برنامه‌ریزی و مالی استفاده می‌کند. چون ایجاد تعادل و رسیدن به اهداف مختلف اقتصادی در سطح کلان، مانند: اشتغال کامل، ثبات قیمت‌ها، توزیع عادلانه‌ی درآمد و غیره که منجر به رفاه می‌شود، در هر برنامه‌ی اقتصادی در اولویت قرار دارد؛ بنابراین دولت می‌تواند به‌عنوان یکی از بخش‌های اساسی اقتصاد کلان، با استفاده از بودجه به‌عنوان یک وسیله که در آن درآمدها و مخارج مختلف دولت ثبت می‌شوند اقتصاد را در رسیدن به اهداف خود در سطح کلان هدایت کند. مخارج دولت دارای طیف وسیعی است و اجزاء مختلفی را شامل می‌شود که کارکرد و تأثیر هر یک از این اجزاء بر سایر متغیرهای اقتصادی متفاوت است. اگر در یک دیدگاه کلی مخارج دولت را در دو بخش هزینه‌های جاری و عمرانی تقسیم‌بندی کنیم، مخارج جاری دولت می‌تواند با ورود در تابع مطلوبیت خانوار، رفاه خانوار را افزایش دهند. مخارج عمرانی یا سرمایه‌ای دولت، در حقیقت مخارجی هستند که در آینده کسب درآمد می‌کنند؛ به عبارت دیگر، لازم است دولت برای انجام وظایف مسولیت‌های اقتصادی، هزینه‌های گوناگونی را برای سرمایه‌گذاری به‌نحوی که در آینده به درآمدهای مستقیم و غیرمستقیم بیانجامد، متحمل شود. این سرمایه‌گذاری‌ها شامل: ماشین‌آلات، ساختمان‌ها، پروژه‌های تحقیقاتی و طرح‌های مختلف عمرانی و غیره می‌شود که اغلب منافع ناشی از آن‌ها در آینده قابل حصول است. مخارج سرمایه‌ای به مصارف زیربنایی می‌رسند و درنهایت موجب افزایش تولید می‌شوند. افزایش مخارج سرمایه‌ای

به انجام برنامه‌های عمرانی بیشتر و در نهایت ایجاد اشتغال و افزایش تولید و افزایش درآمد منجر می‌شود. مخارج عمرانی از طریق فراهم کردن زیرساخت‌های اقتصادی و ارتقای کارایی و بهره‌وری اضافه رفاه بنگاه‌ها را به همراه دارند. «لوکاس» معتقد است که سرمایه‌گذاری دولتی در آموزش سرمایه‌انسانی در بلندمدت به‌عنوان یک عامل مهم در رشد اقتصادی تأثیرگذار است. رشد درآمد سرانه در هر اقتصاد قابلیت و دامنه انتخاب خانوارها را افزایش خواهد داد. این قدرت انتخاب بالاتر، زمینه انتخاب آموزش عالی و بهداشت خصوصی را برای خانوارها بیشتر خواهد کرد. یکی از مسائل مهم در رابطه با پیوند دولت، رشد اقتصادی و رفاه مصرف‌کننده، تأمین زیرساخت‌های موردنیاز از سوی دولت است. زیرساخت‌هایی که توسط دولت‌ها به‌وجود می‌آیند، از راه‌های گوناگون می‌توانند موجب اثرگذاری بر رشد و توسعه شوند. رشد و پیشرفت هر جامعه‌ای به‌وجود زیرساخت‌های فیزیکی برای تولید و توزیع کالاها و خدمات بین عامه مردم بستگی دارد؛ به‌طوری‌که قدرت اقتصاد ملی به توانایی موجودی زیرساخت آن بستگی دارد. خدمات عمومی گسترش‌یافته توسط دولت به‌طور مستقیم و به‌ویژه در مناطق شهری رفاه خانوارها را افزایش می‌دهد، گرچه این بهبود رفاه به‌طور مستقیم تولید را تحت تأثیر قرار نمی‌دهد، اما از طریق افزایش کیفیت نیروی کار، بهره‌وری را افزایش داده و از این طریق به‌طور غیرمستقیم موجب می‌شود رشد اقتصادی افزایش یابد. یکی دیگر از ابعاد تأثیرگذار زیرساخت‌ها، بزرگ‌تر شدن بازارها است. این موضوع به‌ویژه در سه بازار نیروی کار، بازار کالا و بازار سرمایه استفاده می‌شود. کاهش هزینه‌هایی هم‌چون حمل‌ونقل، ارتباطات موجب می‌شود که صرفه‌های مقیاس اقتصادی و تخصص در بازارها به‌وجود آمده و هم‌چنین به‌لحاظ تأثیرگذاری بر نیروی کار موجب آن می‌شود که عرضه و تقاضای نیروی کار تناسب بهتری یافته و موجب کارآتر شدن بازار کار شود. به‌طور کلی می‌توان این‌گونه بیان کرد که دولت از طریق مخارج عمرانی بر روی گسترش زیرساخت‌ها و بعضی از کالاهای عمومی هم منافع بنگاه و هم منافع خانوار را تأمین می‌سازد و این به‌طور مستقیم موجب افزایش رفاه خانوارها و هم‌چنین از طریق کاهش هزینه‌ها و توسعه بازارها در افزایش رشد اقتصادی مؤثر است؛ از این‌رو، با افزایش دادن مخارج و در نهایت کسری بودجه، می‌تواند از کسری بودجه در راستای تحقق رفاه گام بردارد (اشرفی و همکاران، ۱۳۹۷). بحث در مورد پیامدهای کسری بودجه یا اصطلاحاً شکاف بودجه‌ای (روس^۱، ۲۰۲۳) در ادبیات موجود بسیار موردتوجه قرار گرفته است و به یکی از نگرانی‌های اصلی در کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه تبدیل شده است (صالح و هاروی^۲، ۲۰۰۵). «موسی» و همکاران^۳ (۲۰۲۳) بیان می‌دارند با افزایش کسری بودجه، سایر هزینه‌های دولت، یعنی هزینه‌های سرمایه‌ای، هزینه‌های عمرانی، هزینه‌های رفاهی و پرداخت‌های بهره نیز در سطح دولت افزایش می‌یابد. با این‌حال، در برخی از کشورها، هزینه‌های سرمایه و توسعه در مقایسه با کل هزینه‌های رفاه اجتماعی کاهش یافته است؛ علاوه بر این، برخی از کشورها ابزار کسری بودجه را به‌منظور اجرای پروژه‌های کلان وعده داده شده سیاسی، بهبود استانداردهای زندگی و دستیابی به رشد و رفاه اقتصادی پایدار اتخاذ می‌کنند. هرچند کسری بودجه بیش از حد و پایدار می‌تواند اثرات منفی قابل توجهی بر رفاه اقتصادی و اجتماعی جامعه داشته باشد (آهوچا و پاندیت^۴، ۲۰۲۰). به‌طور کلی، اقتصاددانان در مکاتب مختلف همواره درباره تعادل در بودجه، کسری

1. Ross

2. Saleh & Harvie

3. Musa et al.

4. Ahuja & Pandit

آن و عملکرد اقتصاد کلان اختلاف نظر داشته‌اند (اوشینا، ۲۰۱۸). به همین دلیل برای دولت‌ها مهم است که بودجه‌های خود را با دقت مدیریت کنند و از کسری‌های بیش از حد اجتناب کنند تا ثبات و رفاه بلندمدت تضمین شود. به طور کلی، اثرات کسری بودجه بر اقتصاد را می‌توان به دو دسته اصلی تقسیم کرد.

۱. اثرات اقتصادی: کسری بودجه می‌تواند منجر به افزایش نرخ بهره، تورم و کاهش ارزش پول شود. این

امر می‌تواند وام گرفتن دولت را در آینده دشوار کند و همچنین می‌تواند منجر به کاهش سرمایه‌گذاری خارجی شود.

۲. اثرات رفاه اجتماعی و اقتصادی: کسری بودجه می‌تواند منجر به کاهش برنامه‌های رفاه اجتماعی و

اقتصادی مانند مراقبت‌های بهداشتی، آموزشی و تأمین اجتماعی شود. این امر می‌تواند بر کیفیت زندگی شهروندان تأثیر منفی بگذارد سبب افزایش فقر و نابرابری شود.

اقتصاددانان کینزی بر رابطه مثبت بین کسری بودجه و رفاه تأکید کرده‌اند. آن‌ها استدلال می‌کنند که کسری بودجه می‌تواند برای تأمین مالی برنامه‌های اجتماعی، سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی، و سایر کالاهای عمومی که باعث رشد اقتصادی و بهبود رفاه شهروندان می‌شوند، استفاده شود. آن‌ها همچنین معتقدند که کسری بودجه می‌تواند با افزایش مخارج دولت و تحریک تقاضا به ثبات اقتصاد در زمان رکود یا بحران کمک کند. با این حال، آن‌ها هشدار می‌دهند که کسری بودجه باید با دقت مدیریت شود تا از تورم و سایر پیامدهای منفی جلوگیری شود. اثرات کسری بودجه بر رفاه اقتصادی و اجتماعی دولت‌ها می‌تواند مثبت و منفی باشد. اثرات منفی شامل نرخ بهره بالاتر، تورم و ازدحام سرمایه‌گذاری خصوصی است که می‌تواند رشد اقتصادی را کاهش داده و رفاه اجتماعی را کاهش دهد. با این حال، کسری بودجه همچنین می‌تواند اثرات مثبتی داشته باشد، مانند افزایش هزینه‌های دولت برای کالاهای عمومی مانند زیرساخت‌ها و آموزش، سیاست‌های ضد چرخه‌ای در دوران رکود برای ثبات اقتصاد، و توزیع مجدد ثروت برای کاهش فقر و بهبود رفاه اجتماعی (صابرماهانی و همکاران، ۱۴۰۱).

۳. پیشینه پژوهش

«موسوی جهرمی» و «زایر» (۱۳۸۷) به بررسی اثرات کسری بودجه در ایران پرداختند؛ این مطالعه نشان می‌دهد یکی از اثرات مهم کسری بودجه بر سرمایه‌گذاری بخش خصوصی است. تأثیر منفی کسری بودجه بر سرمایه‌گذاری به دلیل کاهش سطح دسترسی بخش خصوصی به اعتبارات بانکی به دلیل تأمین کسری بودجه دولت از طریق سیستم بانکی باعث گردیده تا سطح اشتغال به عنوان مهم‌ترین مؤلفه رفاه اقتصادی جامعه تضعیف گردد؛ به عبارتی افزایش کسری بودجه دولت سبب می‌گردد تا دولت برای جبران این کسری به استقراض از سیستم بانکی روی آورد که این باعث کاهش دسترسی سایر فعالان بخش اقتصاد به منابع بانکی می‌شود، سطح تولید و اشتغال این مؤسسات را کاهش و سبب افزایش بیکاری می‌شود و در نتیجه آن رفاه جامعه کاهش می‌یابد.

«موسوی نیک» و همکاران (۱۳۸۹)، در بررسی اثر حاکمیت بر رفاه اجتماعی ایران در چارچوب یک مدل تعادل عمومی پویای تصادفی، حاکمیت بالای سیاست مالی در ایران را نشان دادند. آن‌ها بیان می‌دارند که در نتیجه کاهش حاکمیت مالی، زیان تولیدی کاهش و رفاه اجتماعی افزایش می‌یابد.

«صیادزاده» و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی با بررسی اثر کسری بودجه بر امنیت اقتصادی ایران، به بررسی

اثرات کسری بودجه بر رشدی اقتصادی و تورم به عنوان مهم‌ترین عوامل موثر بر رفاه در ایران پرداختند؛ این

پژوهش نشان می‌دهد کسری بودجه دولت تأثیری مستقیم بر تورم در ایران دارد. تورم نیز به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل کاهش رفاه اقتصادی در ایران مطرح گردیده است. همچنین این پژوهش تأثیر کسری بودجه بر رشد اقتصادی را به‌عنوان یکی دیگر از کانال‌های ارتباط و تأثیر کسری بودجه بر رفاه اقتصادی معرفی می‌کند.

«راغفر» و همکاران (۱۳۹۵) اثر سیاست‌های مالیاتی بر رفاه مصرف‌کننده در قالب الگوی تعادل عمومی نسل‌های هم‌پوش ۵۵ دوره‌ای اثر باخ-کوتلیکوف در اقتصاد ایران پرداختند؛ یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که تغییر نرخ پایه مالیاتی از مالیات بر درآمد سرمایه به مالیات بر مصرف (تغییر نرخ پایه مالیاتی) منجر به افزایش رفاه ۶.۲٪ افراد شده است؛ همچنین تغییر پایه مالیاتی از مالیات بر درآمد نیروی کار به مالیات بر مصرف با افزایش رفاه ۱۰٪ همراه بوده است.

«اشرفی» و همکاران (۱۳۹۷) با بررسی اثر مخارج دولت بر رفاه در ایران، اتخاذ سیاست‌های بهینه در مخارج دولت را موجب افزایش رفاه اقتصادی می‌دانند. آن‌ها بیان می‌دارند یکی از مهم‌ترین مجاری اثرگذاری کسری بودجه بر رفاه اقتصادی از طریق تأثیر بلندمدت کسری بودجه بر رشد اقتصادی و به‌دنبال آن تأثیر رشد اقتصادی بر رفاه اقتصادی جامعه می‌باشد؛ به‌نحوی که کسری بودجه در بلندمدت به‌واسطه تأثیر منفی بر رشد اقتصادی رفاه جامع را تضعیف می‌کند.

«ایزدی» و «عباسیان» (۱۴۰۱) اثر سیاست تغییر مالیات نیروی کار بر رفاه خانوارهای فقیر و ثروتمند را در یک مدل سیاست مالی بهینه در چارچوب یک مدل تعادل عمومی تصادفی پویا در ایران مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد در این گونه مدل‌ها نقش مالیات نیروی کار موجود در سیستم سیاست‌گذاری بسیار حائز اهمیت است. سیاست تغییر مالیات بر نیروی کار منجر به تغییر متفاوت در مطلوبیت خانوار فقیر و ثروتمند می‌شود و به‌دنبال آن، رفاه این دو گروه خانوار تغییرات متفاوتی خواهد داشت؛ بنابراین باید بهینه‌سازی سیاست پولی و مالی دولت با نگاهی بر سهم خانوار فقیر و ثروتمند در جامعه صورت گیرد. بررسی اثر اصلاحات مالیاتی توسط دولت با حضور مسأله رمزی در جامعه‌ای با ترکیب خانوار ثروتمند و فقیر نشان می‌دهد که اجرای سیاست افزایش در مالیات بر نیروی کار توسط دولت ابتدا منجر به کاهش رفاه در کوتاه‌مدت و سپس افزایش آن در بلندمدت می‌شود.

در میان ادبیات خارجی، ادبیات تجربی گسترده‌ای وجود دارد که دیدگاه‌های آن مکاتب فکری را بررسی می‌کند. با این حال شواهد تجربی در مورد ارتباط بین رفاه اقتصادی و کسری بودجه متفاوت است؛ به‌عنوان مثال، مطالعاتی مانند: «آبل»^۱ (۱۹۹۰) و «تالمن» و «روزنسویگ»^۲ (۱۹۹۱) در ایالات متحده از یک هویت ساده برای تجزیه و تحلیل ارتباط بین این دو متغیر استفاده کردند. این هویت بیان می‌کند که مازاد بودجه دولت برابر با مازاد حساب جاری به اضافه مازاد سرمایه‌گذاری بر پس‌انداز خصوصی است. درنهایت این مطالعات ارتباط قوی بین رشد اقتصادی و کسری بودجه را نشان داد.

در سال ۱۹۶۷م، «اولیورا»^۳ اولین فردی بود که درباره کسری بودجه و تأثیرات تورمی آن فرمول‌بندی و ارائه مدل را انجام داد. در رویکرد جدید اقتصاددانان در دفاع از تأثیر غیرمستقیم کسری بودجه از طریق مالیات تورمی

1. Abel

2. Tallman and Rosensweig

3. Olivera

بر تقاضای حقیقی اقتصاد و نتایج آن، یعنی رشد اقتصادی و رفاه جامعه، ادبیات پژوهش تجربی در این موضوعات قرار گرفت (حاج‌امینی و همکاران، ۱۳۹۵). در این راستا، «کولی» و «هانسن»^۱ (۱۹۹۱) به تأثیر مثبت مالیات تورمی بر رفاه جامعه تأکید دارند و در مقابل «دوتسی» و «ایرلند»^۲ (۱۹۹۶) این نتیجه را رد کرده و بیان می‌دارد که با جانشینی نیروی انسانی از حوزه تولید به حوزه مالی، رشد اقتصاد و به تناسب رفاه کاهش می‌یابد که این رابطه را «تسوکیس»^۳ (۲۰۰۰) در کوتاه‌مدت مورد تأیید قرار می‌دهد.

«فاسورانتی» و «آکیندله»^۴ (۲۰۱۵) در یافته‌های تجربی خود در مطالعه بررسی رابطه کسری بودجه و رفاه مصرف‌کننده در نیجریه طی سال‌های ۲۰۱۴-۱۹۸۵م. با استفاده از مدل FMOLS تأثیر مثبت و ناچیز حداقلی کسری بودجه را بر رفاه مصرف‌کننده نشان دادند و به این نتیجه رسیدند که کسری بودجه تأثیر معناداری بر رفاه مصرف‌کننده در طول دوره مورد مطالعه ندارد.

«فوتوگامی» و «کونیشی» (۲۰۱۸) در پژوهشی به تحلیل پویا از قوانین سیاست بودجه در ژاپن پرداختند و نشان دادند قوانین کاهش بدهی و کسری بودجه، تنها براساس مصرف دولت و هزینه‌های سرمایه‌گذاری، رفاه خانواده‌ها را بهبود می‌بخشد. سرعت بالاتر تثبیت مالی دلالت بر بهبود رفاه بیشتر دارد. کاهش نسبت کسری به تولید ناخالص داخلی باعث افزایش رفاه می‌شود.

«بوکینا»^۵ (۲۰۲۲) در بررسی وضعیت و چشم‌انداز پایداری بودجه فدرال روسیه، ضمن بیان وابستگی بودجه فدرال به درآمدهای نفتی و تجزیه و تحلیل بحران‌های ساختاری آن در بررسی خود به خنثی بودن رابطه کسری بودجه و رفاه در کوتاه‌مدت، به جهت تأمین از طریق ذخایر نقدی انباشته صندوق رفاه ملی اشاره دارد که در چشم‌انداز بلندمدت به محدودیت‌هایی بر رشد اقتصادی پایدار و کاهش رفاه جامعه می‌انجامد.

موسی و همکاران (۲۰۲۳) در تحلیل تطبیقی خود با معرفی نقش تعدیل‌گری کیفیت حکمرانی برای ۳۴ کشور ثروتمند و ۴۴ کشور فقیر در سال‌های ۲۰۲۰-۱۹۹۰م. تأیید می‌کند که کسری بودجه باعث افزایش پایداری رشد اقتصادی کشورهای ثروتمند می‌گردد؛ به طوری که در کشورهای فقیر (غیررفاهی) اثر کسری بودجه با میانجی‌گری کیفیت حکمرانی می‌تواند با داشتن نقش حمایتی، به رشد پایدار و رفاه جامعه کمک کند.

۴. روش‌شناسی پژوهش

۴-۱. ارائه الگوی پژوهش

همان‌طور در مقدمه بدان اشاره شد هدف اصلی پژوهش حاضر تحلیل و بررسی اثر نامتقارن ناترازی بودجه (عمومی، عملیاتی و سرمایه‌ای) دولت بر رفاه در اقتصاد ایران است؛ از این‌رو، تمرکز در تصریح الگوی پژوهش بر آن است تا ضمن بررسی اثر نامتقارن ناترازی بودجه عمومی دولت بر رفاه اقتصادی، تفکیکی در دو جزء ناترازی بودجه عمومی، یعنی ناترازی سرمایه‌ای و ناترازی عملیاتی نیز انجام شود. در عموم پژوهش‌های پیشین برای بررسی

1. Cooley and Hansen

2. Dotsey and Ireland

3. Tsoukis

4. Fasoranti & Akindele

5. Bukina

رابطه کوتاه‌مدت و بلندمدت (هم‌جمعی) بین متغیرها از روش‌های متعددی نظیر: «گرنجر»^۱ (۱۹۸۱)، «انگل» و «گرنجر»^۲ (۱۹۸۷)، «جوهانسن» و «جوسیلیوس»^۳ (۱۹۹۰)، «فیلیپس» و «هانس»^۴ (۱۹۹۱)، «فیلیپس» و «لورتان»^۵ (۱۹۹۱) و الگوی خودرگرسیون با وقفه‌های توزیعی به کار گرفته شده است. در این مطالعه برای بررسی از رهیافت خودرگرسیون با وقفه‌های توزیعی غیرخطی (NARDL) استفاده می‌شود. روش NARDL یک تکنیک جدید برای تشخیص روابط غیرخطی و نامتقارن بین متغیرهای اقتصادی در بلندمدت و کوتاه‌مدت است. از مزایای این روش می‌توان به استفاده از آن با تعداد مشاهدات کم و مدل‌سازی این روش بدون در نظر گرفتن I(0) و I(1) بودن متغیرها اشاره کرد؛ بنابراین در صورت داشتن ریشه واحد، در سطح می‌توان متغیرها را به کار گرفت. رهیافت خودرگرسیون با وقفه‌های توزیعی غیرخطی بر عدم تقارن‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت میان متغیرها متمرکز است. این روش «شین»^۶ و همکاران (۲۰۱۴) توسعه یافته است. مطابق با مطالعات «پسران» و «شین»^۷ (۱۹۹۸)، پسران و همکاران^۸ (۲۰۰۲) «اسچوردت»^۹ (۲۰۰۳) شین و همکاران (۲۰۱۴) در این پژوهش برای بررسی متغیرها از رگرسیون هم‌انباشتگی نامتقارن غیرخطی براساس رابطه (۱) استفاده شده است.

$$y_t = \beta^+ X_t^+ + \beta^- X_t^- + U_t \quad (1)$$

در رابطه (۲) β^+ و β^- پارامترهای بلندمدت، X_t^+ و X_t^- رگرسیون‌های تجزیه شده به شکل رابطه (۲) می‌باشند.

$$X_t = X_0 + X_t^+ + X_t^- \quad (2)$$

در رابطه (۳) X_t^+ و X_t^- انباشت فرآیندهای جزئی از تغییرات مثبت و منفی در X_t براساس رابطه (۳) و (۴) می‌باشد.

$$X_t^+ = \sum_{j=1}^t \Delta X_j^+ = \sum_{j=1}^t \text{Max}(\Delta X_j, 0) \quad (3)$$

$$X_t^- = \sum_{j=1}^t \Delta X_j^- = \sum_{j=1}^t \text{Min}(\Delta X_j, 0) \quad (4)$$

با توجه رابطه (۲) برای الگوی ARDL(p,q) مدل تصحیح خطای نامتقارن AECM به شکل معادله (۵) ارائه می‌شود.

1. Gernger

2. Engel & Gernger

3. Johansen & Juselius

4. Philips & Hansen

5. Phillips & Lorton

6. Shin

10. Pesaran & Shin

11. Pesaran et al.

12. Aschordet

$$\Delta y_t = \rho y_{t-1} + \theta^+ X^+ t_{-1} + \theta^- X^- t_{-1} + \sum_{j=1}^{p-1} \varphi_j \Delta y_{t-j} + \sum_{j=0}^p (\pi_j^+ \Delta X_{t-j}^+ + \pi_j^- \Delta X_{t-j}^-) + e_t \quad , \quad j = 1, \dots, q \quad (5)$$

که در آن $\theta^- = -\rho\beta^-$ و $\theta^+ = -\rho\beta^+$ است.

در ادامه الگوی پژوهش در دو قالب (براساس ناترازی بودجه عمومی دولت؛ و ناترازی عملیاتی و سرمایه‌ای بودجه دولت) تبیین شده است؛ به طوری که در قالب نخست از الگوی پژوهش به بررسی تبیین اثر ناترازی بودجه عمومی دولت و در قالب دوم از الگوی پژوهش به بررسی تبیین اثر ناترازی عملیاتی و سرمایه‌ای بر رفاه اقتصادی پرداخته شده است.

– الگوی پژوهش در قالب نخست (ناترازی بودجه عمومی دولت و رفاه)

با توجه به این که در پژوهش «فراحتی» (۱۴۰۱) تأثیر سیاست‌های مالیاتی بر رفاه بررسی شد و در پژوهش «احمدوند» و همکاران (۱۴۰۱) اثر نامتقارن مخارج دولت بر رفاه مورد بررسی قرار گرفت؛ لذا با توجه به مدل‌های ذکر شده که اثر مخارج یا مالیات به صورت جداگانه بر رفاه مورد بررسی قرار گرفت، هدف در این پژوهش، بررسی نامتقارن ناترازی بودجه بر رفاه می‌باشد.

الگوی پژوهش در قالب نخست و با هدف تبیین اثر ناترازی بودجه عمومی دولت بر رفاه اقتصادی به شرح

معادله (۶) است:

$$\begin{aligned} \Delta IEWB_t = & \rho IEWB_{t-1} + \beta^+ TBDR_{t-1}^+ + \beta^- TBDR_{t-1}^- + \gamma RGDP_{t-1} + \delta EG_{t-1} + \\ & \sum_{i=1}^{p-1} \rho_i \Delta IEWB_{t-i} + \sum_{i=0}^{r_1-1} \beta_i^+ \Delta TBDR_{t-i}^+ + \sum_{i=0}^{r_2-1} \beta_i^- \Delta TBDR_{t-i}^- + \\ & \sum_{i=0}^{s-1} \gamma_i \Delta RGDP_{t-i} + \sum_{i=0}^{u-1} \delta_i \Delta EG_{t-i} + e_t \end{aligned} \quad (6)$$

که در آن $IEWB$ به عنوان متغیر وابسته بیانگر شاخص ترکیبی رفاه اقتصادی است. $TBDR$ ، $RGDP$ و EG نیز به عنوان متغیرهای توضیحی الگو به ترتیب بیانگر نسبت ناترازی بودجه عمومی دولت به تولید، درآمد سرانه حقیقی و رشد اقتصادی می‌باشد. توضیح آن که ناترازی بودجه عمومی دولت به تولید به صورت زیر تجزیه شده است؛ به نحوی که انباشت جزئی در تغییرات آن بر مبنای رابطه (۷) است:

$$\begin{cases} TBDR_t^+ = \sum_{j=1}^t \Delta TBDR_j^+ = \sum_{j=1}^t \text{Max}(\Delta TBDR_j, 0) \\ TBDR_t^- = \sum_{j=1}^t \Delta TBDR_j^- = \sum_{j=1}^t \text{Min}(\Delta TBDR_j, 0) \end{cases} \quad (7)$$

– الگوی پژوهش در قالب دوم (ناترازی عملیاتی و سرمایه‌ای دولت و رفاه)

الگوی پژوهش در قالب دوم و با هدف تبیین اثر ناترازی عملیاتی و سرمایه‌ای دولت بر رفاه اقتصادی به شرح

معادله (۸) است:

$$\begin{aligned} \Delta IEWB_t = & \rho IEWB_{t-1} + \beta^+ CBDR_{t-1}^+ + \beta^- CBDR_{t-1}^- + \gamma^+ OBDR_{t-1}^+ + \gamma^- OBDR_{t-1}^- + \\ & \delta RGDP_{t-1} + \theta EG_{t-1} + \sum_{i=1}^{p-1} \rho_i \Delta IEWB_{t-i} + \sum_{i=0}^{r_1-1} \beta_i^+ \Delta CBDR_{t-i}^+ + \\ & \sum_{i=0}^{r_2-1} \beta_i^- \Delta CBDR_{t-i}^- + \sum_{i=0}^{s_1-1} \gamma_i^+ \Delta OBDR_{t-i}^+ + \sum_{i=0}^{s_2-1} \gamma_i^- \Delta OBDR_{t-i}^- + \\ & \sum_{i=0}^{t-1} \delta_i \Delta RGDP_{t-i} + \sum_{i=0}^{u-1} \theta_i \Delta EG_{t-i} + e_t \end{aligned} \quad (8)$$

که در آن متغیر وابسته شاخص ترکیبی رفاه اقتصادی ($IEWB$) و متغیرهای توضیحی مدل درآمد سرانه حقیقی

(RGDPPC) و رشد اقتصادی (EG) است. همچنین $OBDR$ نسبت ناترازی عملیاتی بودجه دولت به تولید و $CBDR$ نسبت ناترازی سرمایه‌ای بودجه دولت به تولید می‌باشد. براساس رابطه (۲۰) می‌توان اثر ناترازی عملیاتی و سرمایه‌ای بودجه را بر رفاه اقتصادی در کوتاه‌مدت و بلندمدت آزمون نمود. توضیح آن که نسبت ناترازی عملیاتی و سرمایه‌ای بودجه به تولید به صورت زیر تجزیه شده است. به نحوی که انباشت جزئی در تغییرات آن‌ها به ترتیب بر مبنای روابط (۹) و (۱۰) است:

$$\begin{cases} CBDR_t^+ = \sum_{j=1}^t \Delta CBDR_j^+ = \sum_{j=1}^t \text{Max}(\Delta CBDR_j, 0) \\ CBDR_t^- = \sum_{j=1}^t \Delta CBDR_j^- = \sum_{j=1}^t \text{Min}(\Delta CBDR_j, 0) \end{cases} \quad (9)$$

$$\begin{cases} OBDR_t^+ = \sum_{j=1}^t \Delta OBDR_j^+ = \sum_{j=1}^t \text{Max}(\Delta OBDR_j, 0) \\ TBDR_t^- = \sum_{j=1}^t \Delta OBDR_j^- = \sum_{j=1}^t \text{Min}(\Delta OBDR_j, 0) \end{cases} \quad (10)$$

لازم به توضیح است دوره زمانی پژوهش شامل داده‌های سالانه ۱۳۵۷ تا ۱۴۰۰ می‌باشد که از پایگاه داده‌های بانک مرکزی و بانک جهانی و سازمان امور مالیاتی استخراج شده‌اند.

۴-۲. شاخص ترکیبی رفاه اقتصادی

در بین شاخص‌های رفاه اقتصادی، شاخص IEWB به‌عنوان شاخصی جامع و فراگیر، جهت بررسی الگوی موردنظر پژوهش حاضر استفاده می‌شود. شاخص IEWB رفاه اقتصادی را تابعی از ابعاد جریان مصرف سرانه مؤثر، خالص انباشت اجتماعی ذخایر و منابع مولد ثروت، نابرابری اقتصادی و ناامنی اقتصادی در نظر می‌گیرد. در این راستا، برای هر یک از این ابعاد به روش خاصی وزن‌هایی در نظر گرفته می‌شود؛ بنابراین وزن‌های اختصاص یافته به هر بُعد با توجه به مشاهدات مختلف، متفاوت خواهد بود (آزبرگ و شارپ، ۲۰۰۹). فرم کلی این شاخص به صورت زیر است:

$$IEWB = DF + WS + ID + ES \quad (11)$$

مقدار شاخص رفاه اقتصادی را با اجزای چهارگانه‌ای اندازه می‌گیرند که عبارت از جریان مصرف^۱ (CF)، موجودی دارایی مولد^۲ (WS)، توزیع درآمدهای فردی^۳ (ID) و سطح امنیت اقتصادی^۴ (ES) است (بختیاری و همکاران، ۱۳۹۱). الگوی کلی این شاخص به صورت زیر است:

$$IEWB = \alpha_1 (C + G + WT - RE)(LE) + \alpha_2 (K + RD + HC + NR + FDI - ED) + \alpha_3 [(\beta(PHR) + (1 - \beta)GiNi)] + \alpha_4 [WWR + b(RHR) + C(PHR) + d(PHR)] \quad (12)$$

اجزای رابطه ارائه شده به ترتیب عبارتند از:

- جریان مصرف

$$CF = \alpha_1 + (C + G + WT - RE)(LE) \quad (13)$$

1. Consumption Flow

2. Wealth Stocks

3. Distribution of Individual Income

4. Level of Economic Security

که در آن، C سرانه حقیقی مخارج حقیقی مصرفی نهایی خانوار^۱، G سرانه حقیقی مخارج مصرفی نهایی عمومی دولت^۲، WT سرانه حقیقی تغییرات در مدت زمان کار^۳، RE سرانه حقیقی مخارج جبرانی^۴ (جبران خدمات کارکنان، سرانه حقیقی ارزش تولید یک ساعت) و LE امید به زندگی در زمان تولد نسبت به سال پایه و کشور پایه^۵ می باشد. مقدار متغیر سرانه حقیقی تغییرات در مدت زمان کار، از رابطه زیر به دست آمده است:

$$WT = \left(\frac{WAP}{POP}\right) \cdot VL_{WAP} \quad (14)$$

$$VL_{WAP} = \left[1 - \frac{TR}{GDP}\right] \cdot S \quad (15)$$

$$S = \frac{WR}{WAP} \quad (16)$$

که در آن، WR جبران خدمات کارکنان^۶، WAP جمعیت فعال (۱۵ سال به بالا)^۷، POP جمعیت کل^۸، VL_{WAP} ارزش افزوده فراغت یک نفر در سن کار^۹، TR درآمد مالیاتی^{۱۰}، S توسط جبران خدمات هر فرد^{۱۱} و GDP تولید ناخالص داخلی^{۱۲} می باشد. سرانه حقیقی مخارج جبرانی نیز از فرمول زیر به دست می آید:

$$RE = \frac{GDP}{WAP} \quad (17)$$

- انباشت ثروت

نحوه محاسبه مقدار این متغیر و اجزاء آن در شاخص بدین صورت است:

$$WS = \alpha_2 [K + RD + HC + NR + FDI - ED] \quad (18)$$

که در آن، K سرانه حقیقی سرمایه ثابت ناخالص (سرانه حقیقی مصرف سرمایه)^{۱۳}، RD سرانه حقیقی مخارج تحقیق و توسعه^{۱۴}، HC سرانه حقیقی موجودی سرمایه انسانی^{۱۵}، NR سرانه حقیقی موجودی ثروت منابع طبیعی^{۱۶}، FDI سرانه حقیقی خالص جریان سرمایه گذاری مستقیم خارجی^{۱۷}، ED سرانه حقیقی هزینه اجتماعی فرسایش محیط زیست^{۱۸} (ناشی از انتشار کربن دی اکسید) می باشد.

1. Real Per capita Household Consumption Expenditure Etc. (Constant 2010 Us\$)

2. Real Per Capita General Government Final Consumption Expenditure (Constant 2010 Us\$)

3. Real Per capita Value of Variation in Working Time

4. Real Per capita Value of Regrettable Expenditures

5. Index of Life Expectancy Relative to The Base Year and Country

6. Employee Service Compensation

7. Active Population

8. Total Population

9. Added Value of Leisure

10. Tax Income

11. Average Service Vompensation

12. Gross Domestic Product

13. Real Per Capita Capital Stock (Adjusted Savings: Real Per Capita Consumption of Fixed Capital (Constant Us\$))

14. Real Per capita Stock of Research and Development

15. Real Per Capita Stock of Human Capital (Adjusted Savings: Real Per Capita Education Expenditure (Constant Us\$))

16. Real Per capita Stock of Natural Resource Wealth

17. Real Per Capita Foreign Direct Investment Net Inflows

18. Real Per Capita Social Costs ff Environmental Degradation (Adjusted Savings: Real Per Capita Carbon Dioxide Damage (Constant Us\$))

- توزیع درآمد

نحوه محاسبه مقدار این متغیر و اجزاء آن در شاخص بدین صورت است:

$$ID = \alpha_3[(\beta(PHR)) + (1 - \beta)Gini] \quad (19)$$

که در آن β برابر با ۰/۷۵ وزن نسبی است و شاخص توزیع درآمد از میانگین موزون شدت فقر به دست می آید. هم چنین PHR نسبت فقر سرپرست خانوار در حداقل درآمد ۱/۲۵ دلار در روز^۱ و $Gini$ برابر با ضریب جینی^۲ است. برای سنجش نحوه توزیع درآمد، شدت فقر و نابرابری، شاخص های متعددی وجود دارد. در این پژوهش به علت محدودیت آماری و داده از متغیر ضریب جینی به عنوان معیاری برای سنجش شدت فقر برای این بُعد استفاده شده است.

- امنیت اقتصادی

نحوه محاسبه مقدار این متغیر و اجزاء آن در شاخص بدین صورت است:

$$ES = \alpha_4[WWR + b(RHP) + c(PHR) + d(PHR)] \quad (20)$$

که در آن b سهم جمعیتی^۳ است که در معرض ریسک بیماری واقع اند که ۱۰۰٪ در نظر گرفته می شود. بدین معنی که ۱۰۰٪ افراد یک جامعه در معرض خطر بیماری اند. هم چنین c نسبت زنان بیکار به جمعیت^۴ و d نسبت جمعیت بالای ۶۵ سال به کل جمعیت را در برمی گیرد. جزء اول نسبت جمعیت ۶۵-۱۵ سال به کل جمعیت است که نشان دهنده ریسک بیکاری می باشد.

$$WWR = \frac{WR}{52} \quad (21)$$

جزء دوم نشان دهنده سهم مخارج شخصی کل درآمد قابل تصرف است که ریسک امنیت اقتصادی در مقابل بیماری را نشان می دهد و از نسبت مخارج شخصی کل برای سلامتی به درآمد قابل تصرف به دست می آید.

$$RHP = \frac{HP}{Disp} \quad (22)$$

که در آن HP کل هزینه شخصی برای سلامتی و $Disp$ درآمد قابل تصرف^۵ (تولید ناخالص داخلی منهای مالیات) می باشد. عبارت سوم به میزان امنیت اقتصادی زنانی که تحت پوشش تأمین اجتماعی نیستند، اشاره دارد. جزء چهارم بیانگر فقر سالمندان است و میزان امنیت اقتصادی آن ها در جامعه را بیان می کند.

جهت محاسبه شاخص ترکیبی رفاه اقتصادی، با توجه به نسبت اهمیت هر یک از اجزای شاخص، به هر کدام از ابعاد به ترتیب، ضرایب مختلفی تعلق می گیرد. در این مطالعه نیز با توجه به مطالعات گذشته و به پیروی از روش «اوزبرگ» و «شارپ» (۲۰۰۹)، ضرایب اجزاء چهارگانه به ترتیب، ۰/۴ به مصرف، ۰/۱ به موجودی منابع مولد و به دو جزء توزیع درآمد و امنیت اقتصادی ضریب یکسان ۰/۲۵ اختصاص داده شده است. در شاخص رفاه اقتصادی، بیشتر متغیرها برحسب نیاز، به قیمت ثابت و به صورت سرانه مورداستفاده قرار گرفته است. با توجه به روش مذکور

1. Poverty Headcount Ratio at \$1.25 a Day (Ppp)

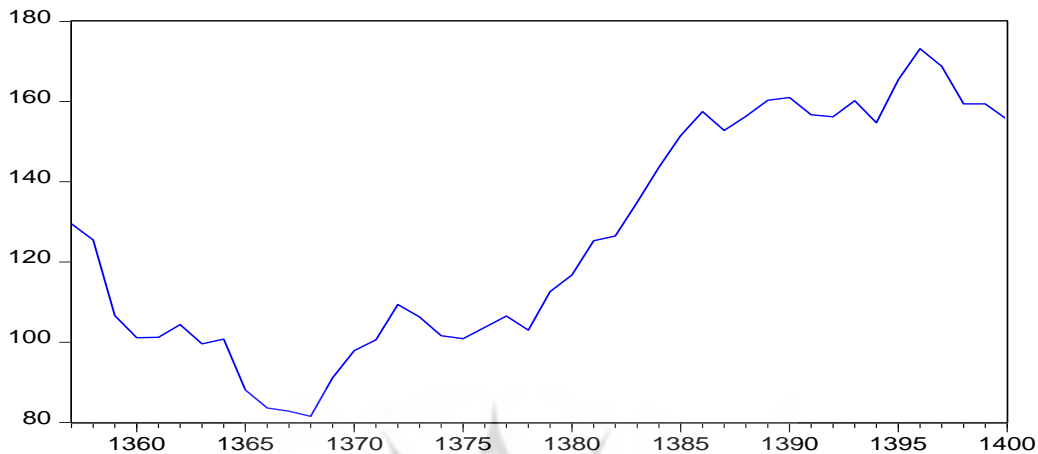
2. Gini Index

3. Demographic Share

4. Unemployment Female (% of Total Population)

5. Disposable Income

شاخص ترکیبی رفاه در دوره زمانی ۱۳۵۵ الی ۱۴۰۰ محاسبه و در نمودار (۲) ترسیم شده است. روند حرکتی شاخص رفاه نشان‌دهنده این نکته می‌باشد که از سال ۱۳۵۲ تا پایان دوره جنگ روند رفاه نزولی می‌باشد و بعد از آن روند صعودی به خود گرفته است. بیشترین شاخص رفاه با مقدار ۱۷۰/۶ در سال ۱۳۹۶ و کمترین شاخص رفاه با مقدار ۸۱/۵ در سال ۱۳۶۸ است.

نمودار ۱: شاخص رفاه اقتصادی (منبع: یافته‌های پژوهش).

Graph. 1: Economic Welfare Index

۳-۴. توصیف داده‌های پژوهش

جهت تبیین داده‌ها، میانگین متغیرهای اصلی پژوهش در کل دوره و هفت زیر دوره محاسبه شده است که به شرح جدول (۱) می‌باشد. مطابق با این جدول میانگین شاخص رفاه اقتصادی و متغیرهای پژوهش در دوره مورد بررسی دارای نوسان است. به نحوی که بیشترین و کمترین میانگین شاخص رفاه اقتصادی به ترتیب مربوط به سال ۱۳۹۶-۱۴۰۰ (برنامه ششم) معادل ۱۶۳/۲۷٪ و مربوط به برنامه اول (۷۳-۱۳۶۸) معادل ۹۷/۸٪ بوده است. کمترین و بیشترین میزان درآمد سرانه به ترتیب مربوط به برنامه اول توسعه معادل ۳۳/۵۳ میلیون ریال و برنامه چهارم توسعه معادل ۶۶/۰۵ میلیون ریال؛ کمترین و بیشترین میانگین رشد اقتصادی به ترتیب در سال‌های بعد از انقلاب تا پایان جنگ معادل ۴٪ رشد منفی و برنامه سوم توسعه معادل ۸٪؛ بیشترین و کمترین میانگین ناترازی عملیاتی به ترتیب مربوط به بعد از انقلاب تا پایان جنگ معادل ۱۴/۸٪ و برنامه چهارم توسعه معادل ۵/۱٪؛ بیشترین و کمترین میانگین ناترازی بودجه عمومی مربوط به برنامه چهارم معادل ۱۹/۲۷ و برنامه ششم توسعه معادل ۹/۰۳٪؛ بیشترین و کمترین میانگین کسری ناترازی سرمایه‌ای بودجه مربوط به برنامه چهارم توسعه معادل ۱۳/۸٪ و بعد از انقلاب تا پایان جنگ معادل ۰/۲۵٪ می‌باشد. شاخص رفاه اقتصادی در دوره مورد بررسی از میانگینی معادل ۱۲۸/۹ برخوردار است. مطابق با این جدول در دوره بعد از انقلاب تا پایان جنگ میانگین ناترازی عملیاتی در مقدار بیشینه میانگین خود و ناترازی سرمایه‌ای و رشد اقتصادی در مقدار کمینه میانگین خود قرار دارند. در برنامه اول توسعه تمامی متغیرها به غیر از رشد اقتصادی و ناترازی سرمایه‌ای، با کاهش روبه‌رو است درحالی‌که

رشد اقتصادی با افزایش بیشترین رشد معادل ۱۰٪ نسبت به سال‌های قبل از برنامه اول توسعه روبه‌رو بوده است. در برنامه دوم نیز نسبت به برنامه اول توسعه شاخص رفاه اقتصادی، ناترازی بودجه عمومی، ناترازی عملیاتی، درآمد سرانه افزایش یافته به‌غیر از رشد اقتصادی و ناترازی سرمایه‌ای؛ همین روند افزایشی در برنامه سوم نسبت به برنامه دوم برای تمامی متغیرها حتی رشد اقتصادی و ناترازی سرمایه‌ای ادامه داشته است؛ به‌جز متغیر ناترازی عملیاتی که با کاهش ۸٪ همراه شده است. از برنامه چهارم تا برنامه ششم توسعه تمامی متغیرهای مورد بررسی به‌غیر از شاخص رفاه اقتصادی، روند کاهشی داشته است؛ به‌طوری‌که در سال ۱۳۹۶-۱۴۰۰ (برنامه ششم توسعه) با میانگین رشد صفر درصد، درآمد سرانه ۵۷/۹۵ میلیون ریال، ناترازی بودجه عمومی ۹/۰۳، ناترازی عملیاتی ۵/۱ و ناترازی سرمایه‌ای ۳/۹۴٪ روبه‌رو است.

جدول ۱: میانگین متغیرهای پژوهش (درصد).

Tab. 1: Average of research variables (Percentage).

رشد اقتصادی (درصد)	درآمد سرانه (میلیون ریال)	کسری			شاخص رفاه اقتصادی	زیر دوره
		ناترازی سرمایه‌ای (درصد)	ناترازی عملیاتی (درصد)	ناترازی بودجه عمومی (درصد)		
-۳/۵۱	۴۶/۲۱	-۰/۲۵	۱۴/۸۰	۱۵/۰۶	۱۰۲/۱۰	انقلاب تا پایان جنگ
۵/۹۵	۳۳/۵۳	۳/۴۴	۷/۶۰	۱۱/۰۴	۹۷/۸۰	برنامه اول توسعه
۲/۵۶	۳۹/۲۵	۳/۳۷	۸/۵۰	۱۱/۸۶	۱۰۳/۱۲	برنامه دوم توسعه
۷/۶۴	۴۷/۲۵	۹/۶۸	۷/۷۰	۱۷/۳۸	۱۲۳/۲۴	برنامه سوم توسعه
۳/۸۱	۶۶/۰۵	۱۳/۸۳	۵/۴۴	۱۹/۲۷	۱۵۳/۶۸	برنامه چهارم توسعه
۱/۵۳	۶۰/۳۳	۹/۳۳	۴/۸۲	۱۴/۱۵	۱۵۹/۰۴	برنامه پنجم توسعه
-۰/۰۶	۵۷/۹۵	۳/۹۴	۵/۱۰	۹/۰۳	۱۶۳/۲۷	برنامه ششم توسعه
۲/۶	۵۰/۱	۶/۳	۷/۷	۱۴	۱۲۸/۹	میانگین کل دوره

منبع: یافته‌های پژوهش.

۵. نتایج پژوهش

پیش از برآورد الگو لازم است تا آزمون ایستایی متغیرها انجام شود؛ برای این منظور از آزمون ریشه واحد دیکی-فولر تعمیم‌یافته و فیلیپس-پرون استفاده شده است. خلاصه نتایج آزمون ریشه واحد متغیرها براساس آزمون ریشه واحد دیکی-فولر تعمیم‌یافته و فیلیپس-پرون (گزارش شده در جدول ۲) نشان می‌دهد که نخست، هیچ‌کدام از متغیرهای مورد بررسی در این پژوهش دارای درجه انباشتگی مرتبه دوم نیستند. دوم، برخی متغیرها در سطح ایستا و تعدادی از متغیرها با یک تفاضل ایستا می‌باشند. با توجه به نتیجه حاصل از آزمون ریشه واحد می‌توان از رهیافت خودرگرسیون با وقفه‌های توزیعی غیرخطی در برآورد الگو بهره جست. لازم به توضیح آن‌که در برآورد الگو، نتایج آزمون‌های تشخیصی حاکی از آن است که در آزمون‌های خودهم‌بستگی، نرمالیتی و ناهم‌سانی واریانس فرضیه صفر مبنی بر عدم وجود خودهم‌بستگی، نرمال بودن و هم‌سانی واریانس در جملات پسماند رد نمی‌شود؛ هم‌چنین

به منظور اطمینان از وجود رابطه بلندمدت بین متغیرها از آزمون کرانه‌ها استفاده شده است. مقدار آماره این آزمون در هر دو برآورد از کرانه یک و دو در سطح اطمینان ۹۰٪ بزرگتر است؛ از این رو، فرض عدم وجود رابطه بلندمدت بین متغیرها در سطح اطمینان ۹۰٪ پذیرفته نمی‌شود.

جدول ۲: آزمون ریشه واحد فیلیپس-پرون.

Tab. 2: Phillips-Perron unit root test.

در تفاضل مرتبه اول	در سطح			
	آماره	سطح		
احتمال	آزمون	احتمال	آزمون	
رفاه اقتصادی	-۰/۶۲	۰/۸۵۶	-۴/۶۹	۰/۰۰۱
ناترازی بودجه عمومی	-۳/۱۲	۰/۰۳۳	-	-
ناترازی عملیاتی	-۷/۴۲	۰/۰۰۰	-	-
ناترازی سرمایه‌ای	-۳/۱۴	۰/۰۳۱	-	-
درآمد سرانه	-۲/۱۰	۰/۲۴۷	-۶/۳۹	۰/۰۰۰
رشد اقتصادی	-۴/۶۰	۰/۰۰۱	-	-

منبع: یافته‌های پژوهش

۵-۱. نتایج حاصل از برآورد الگوی پژوهش در قالب نخست

برآورد الگوی پژوهش رهیافت خودرگرسیون با وقفه‌های توزیعی غیرخطی به‌مانند رهیافت خودرگرسیونی با وقفه‌های توزیعی خطی در کوتاه‌مدت نیازمند تعیین وقفه بهینه است. با توجه به تعداد مشاهدات در این الگو جهت تعیین وقفه بهینه از معیار شوارتز-بیزین استفاده شده است. کمینه آماره شوارتز-بیزین نشانگر وقفه بهینه ۴ می‌باشد. نتایج برآورد کوتاه‌مدت، بلندمدت به‌همراه جمله تصحیح خطا و آزمون‌های تشخیصی در جدول (۳) گزارش شده است. نتایج ضرایب برآوردی الگوی پژوهش در قالب نخست در کوتاه‌مدت گویای آن است که افزایش‌ها در کسری بودجه اثر معناداری بر شاخص رفاه اقتصادی ندارد، اما کاهش‌ها در کسری بودجه با ضریب $(-۰/۳۷)$ اثر معکوس و معناداری بر رفاه اقتصادی دارد. درآمد سرانه در دوره جاری و در وقفه یک‌ساله اثر معناداری بر رفاه ندارد و در وقفه دو ساله (با ضرایب $-۰/۱۹$) اثری معکوس و معنادار بر رفاه دارد؛ اما در وقفه سه و چهار ساله به‌ترتیب (با ضرایب $۰/۲۴$ و $۰/۲۹$) اثری مستقیم و معنادار بر رفاه دارد، جهت برآیند اثر مطابق آزمون والد درآمد سرانه (با ضریب $۰/۳۴$) اثر مستقیم و معنادار بر رفاه دارد. رشد اقتصادی در دوره جاری و وقفه‌های یک، دو و سه ساله (به‌ترتیب با ضرایب $۰/۵۹$ ، $۰/۲۹$ ، $۰/۵۰$ و $۰/۳۶$) اثری مستقیم بر رفاه دارند. جهت برآیند اثر مطابق با آزمون والد رشد اقتصادی (با ضریب $۱/۷۴$) با اثری مستقیم و معنادار بر رفاه اقتصادی همراه می‌باشد؛ در همین راستا، ضریب تصحیح خطا معادل $-۰/۴۴$ گزارش شده است که بیانگر تعدیل انحراف رفاه اقتصادی به‌میزان ۴۴٪ در هر دوره (سال) توسط متغیرهای توضیحی می‌باشد. ضمن این مهم که نتایج بلندمدت در راستای نتایج کوتاه‌مدت است، در بلندمدت افزایش‌ها در ناترازی بودجه عمومی دولت اثر معناداری بر رفاه اقتصادی ندارد، ولی کاهش‌ها در

آن با ضریب $0/85-$ تأثیری معکوس بر رفاه اقتصادی دارد. بر این مبنا ضمن تأیید نامتقارنی در اثرگذاری ناترازی بودجه عمومی دولت در بلندمدت، می‌توان اظهار داشت که کاهش یک درصدی در ناترازی بودجه عمومی دولت، رفاه اقتصادی به میزان $0/85$ واحد افزایش خواهد یافت. نتیجه پژوهش از لحاظ اثرگذاری کاهش در ناترازی بودجه عمومی دولت بر رفاه اقتصادی با نتیجه پژوهش «فوتوگامی» و «کونیشی» (۲۰۱۸) هم‌راستا می‌باشد. از لحاظ توجیه نظری، ارتباط بین ناترازی بودجه عمومی دولت و تورم، نرخ بهره و رشد اقتصادی و سایر متغیرهایی که بر رفاه تأثیرگذارند در کشورهای مختلف یکسان نمی‌باشد؛ اما در ایران که یک کشور صادرکننده نفت می‌باشد، با افزایش درآمدهای نفتی و سرمایه‌گذاری درآمدهای نفتی در زیرساخت‌های اقتصادی و ایجاد درآمدهای دائمی و کنترل مصارف بودجه، ناترازی بودجه کاهش می‌یابد و موجب رشد اقتصادی می‌شود و مانع از تشدید تورم می‌شود و از این طریق کاهش در کسری بودجه موجب افزایش در رفاه اقتصادی می‌شود. رشد اقتصادی با ضریبی معادل $3/98$ تأثیر مستقیم بر رفاه اقتصادی دارد؛ به نحوی که با افزایش (کاهش) یک درصدی رشد اقتصادی، رفاه اقتصادی به میزان $3/98$ واحد افزایش (کاهش) می‌یابد. این نتیجه از لحاظ تأثیر رشد اقتصادی بر رفاه با مقاله «شهیک‌تاش» و همکاران (۱۳۹۲) هم‌راستا می‌باشد. در باب توجیح نظری، رشد اقتصادی بالا و برخورداری از شرایط اقتصادی مناسب‌تر، می‌تواند فرصت‌های بیشتری را برای افزایش درآمدهای جامعه از طریق گسترش بازارها، فرصت‌ها و محرک‌های لازم برای افزایش درآمد همه گروه‌های کم‌درآمد جامعه ایجاد نماید. در این وضعیت تولیدکنندگان در پاسخ به فرصت‌های جدید ایجاد شده در بازارها، نیروی کار بیشتری را تقاضا می‌نمایند که این مسئله از طریق جذب کار مازاد و حتی افزایش دستمزدها می‌تواند نقش قابل توجهی در افزایش رفاه جامعه به همراه داشته باشد. همچنین درآمد سرانه نیز با ضریب $0/91$ تأثیر مستقیم و معناداری بر شاخص رفاه اقتصادی دارند؛ به نحوی که با افزایش (کاهش) یک واحدی (میلیون ریال) در درآمد سرانه، رفاه اقتصادی به میزان $0/91$ واحد افزایش (کاهش) می‌یابد. این نتیجه با نتایج پژوهش «مهری‌تلیایی» و همکاران (۱۴۰۱)، «زروکی» و همکاران (۱۳۹۷)، «کلارک»^۱ و همکاران^۲ (۲۰۰۸) و «دنییر» و همکاران^۲ (۲۰۱۳) هم‌راستا می‌باشد. مطابق با انتظار نظری ارتباط مستقیم بین درآمد سرانه و رفاه اقتصادی قابل توجیه است. به نحوی که افزایش مخارج بهداشتی و عمرانی (ارتقای نیروی کار) در کشورهای در حال توسعه نابرابری را کاهش داده و از این مجرا موجب افزایش رفاه جامعه می‌شود.

جدول ۳: نتایج برآورد الگوی پژوهش در قالب نخست.

Tab. 3: Estimation results of research model in the first format.

سطح احتمال	آماره t	ضریب	متغیرهای توضیحی	کوتاه‌مدت
۰/۰۰۰	۱۳/۸۵	۰/۵۵	$IWB_{(-1)}$	
۰/۳۸۳	۰/۸۸	۰/۱۰	$TBDR\_POS$	
۰/۰۰۶	-۲/۹۳	-۰/۳۷	$TBDR\_NEG$	
۰/۶۷۵	۰/۴۲	۰/۰۵	$RGDPPC$	

1. CLark et al.

2. Diener et al.

۰/۹۶۳	۰/۰۴	۰/۰۰۷	$RGDPPC_{(-1)}$		
۰/۰۰۸	-۲/۸۱	-۰/۱۹	$RGDPPC_{(-2)}$		
۰/۰۳۲	۲/۲۵	۰/۲۴	$RGDPPC_{(-3)}$		
۰/۰۰۰	۸/۱۶	۰/۲۹	$RGDPPC_{(-4)}$		
۰/۰۰۰	۶/۱۰	۰/۵۹	EG		
۰/۰۱۲	۲/۶۹	۰/۲۹	$EG_{(-1)}$		
۰/۰۰۰	۱۸/۴۰	۰/۵۰	$EG_{(-2)}$		
۰/۰۰۰	۵/۲۸	۰/۳۶	$EG_{(-3)}$		
آزمون والد^۱					
$Wald_{RGDPC} = 15/2(0.000)[0.40]$, $Wald_{EG} = 74/2(0.000)[1.75]$					
۰/۰۰۰	-۸/۷۱۰	-۰/۴۴۰	جمله تصحیح خطا	بلندمدت	
۰/۳۵۶	۰/۹۳	۰/۲۴	$TBDR\_POS$		
۰/۰۱۸	-۲/۵۰	-۰/۸۵	$TBDR\_NEG$		
۰/۰۰۰	۵/۳۲	۰/۹۱	$RGDPPC$		
۰/۰۰۰	۷/۴۵	۳/۹۸	EG		
آزمون‌های تشخیصی					
۱/۷۳	آماره		نرمالیتی		
۰/۴۲۰	سطح احتمال				
۰/۵۵۳	آماره		ناهمسانی واریانس		
۰/۸۵۹	سطح احتمال				
۰/۰۲۱	آماره		خودهمبستگی		
۰/۸۸۳	سطح احتمال				

منبع: یافته‌های پژوهش

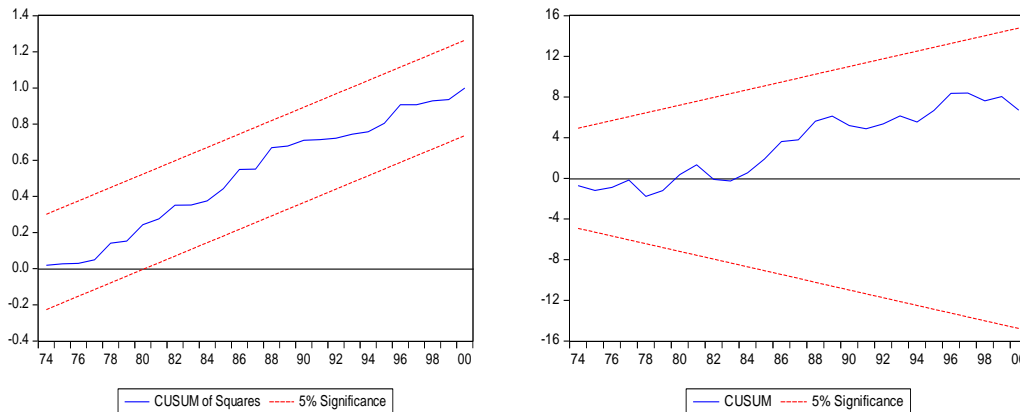
پس از برآورد مدل رگرسیونی و انجام آزمون‌ها تشخیصی، نوبت ارائه آزمون‌های ثبات ساختاری است؛ در این راستا، از آزمون‌های ثبات ساختاری پسماند تجمعی^۲ و مجذور پسماند تجمعی^۳ که منعکس‌کننده ثبات در ضرایب برآوردی در طول دوره مورد بررسی می‌باشد، استفاده شده است. اگر نمودار پسماند تجمعی و یا نمودار مجذور پسماند تجمعی، بین دو خط مقطع مستقیم قرار گیرد، فرضیه صفر مبنی بر عدم وجود شکست ساختاری را نمی‌توان رد نمود؛ در غیر این صورت، فرضیه رقیب مبنی بر وجود شکست ساختاری پذیرفته می‌شود. شایان ذکر است که این فاصله در سطح اطمینان ۹۵٪ و توسط براون و دوربین و اوانس تعیین شده است (تشکینی، ۲۰۰۵). نتایج آزمون‌های مذکور در نمودار (۳) منعکس شده است. براساس نمودار (۳) می‌توان اظهار داشت که ضرایب برآوردی الگوی پژوهش در قالب نخست در دوره مورد بررسی دارای ثبات ساختاری بوده و وجود شکست ساختاری تأیید نمی‌شود.

^۱. برای آزمون والد در کوتاه‌مدت، اعداد در گروه بیانگر مجموع ضرایب و یا برآیند ضرایب مثبت و منفی می‌باشد؛ هم‌چنین اعداد در پرانتز سطح احتمال مربوط به آماره F محاسباتی است.

^۲. Cumulative Sum of Residuals (CUSUM)

^۳. Cumulative Sum of Squared Residuals (CUSUMQ)

نمودار ۲: آزمون ثبات ساختاری پسماند تجمعی و مجذور پسماند تجمعی در قالب نخست از الگوی پژوهش (منبع: محاسبات پژوهش).

Graph. 2: Test CUSUM and CUSUMQ in the first format of the research model.

۲-۵. نتایج حاصل از برآورد الگوی پژوهش در قالب دوم

در برآورد الگوی پژوهش در قالب دوم نیز به مانند قالب نخست جهت تعیین وقفه بهینه از معیار شوارتز-بیزین استفاده شده است. کمینه آماره شوارتز-بیزین نشانگر وقفه بهینه ۲ می باشد. نتایج در جدول (۴) گزارش شده است. نتایج ضرایب برآوردی الگوی دوم در کوتاه مدت گویای آن است که افزایش در ناترازی سرمایه‌های با ضریب $0/44$ با اثری مستقیم و معنادار بر رفاه همراه است، اما کاهش‌ها در ناترازی سرمایه‌های اثر معناداری بر رفاه ندارد. افزایش در ناترازی عملیاتی در دوره جاری و وقفه یک‌ساله به ترتیب (با ضرایب $0/99$ و $-2/29$) با اثری مستقیم و معکوس بر رفاه همراه می باشند. جهت برآیند اثر ناترازی عملیاتی مطابق با آزمون والد افزایش‌ها در ناترازی عملیاتی با ضریب $(-1/30)$ اثری معکوس و معنادار بر رفاه دارد، کاهش در ناترازی عملیاتی در دوره جاری، وقفه یک و دو به ترتیب دارای ضرایب $-1/01$ ، $1/55$ و $-0/69$ می باشد. جهت برآیند اثر مطابق آزمون والد کاهش‌ها اثر معناداری بر رفاه ندارد. در آمد سرانه در دوره جاری اثر معناداری بر رفاه ندارد، اما در وقفه یک‌ساله (با ضریب $0/34$) اثر مستقیم و معنادار بر رفاه دارد. (مطابق آزمون والد) درآمد سرانه (با ضرایب $0/34$) اثری مستقیم بر رفاه دارد. رشد اقتصادی در دوره جاری و در وقفه یک و دو ساله (با ضرایب $0/66$ ، $0/03$ و $0/27$) اثری مستقیم بر رفاه دارد. (مطابق با آزمون والد) رشد اقتصادی (با ضریب $0/96$) اثر مستقیم و معناداری بر رفاه دارد؛ در همین راستا، نتایج حاصل از تخمین حاکی از ضریب تصحیح خطای معادل $-0/29$ است که بیانگر تعدیل انحراف رفاه اقتصادی به میزان 29% در هر دوره (سال) توسط متغیرهای توضیحی می باشد. نتایج در بلندمدت بیانگر آن است که افزایش‌ها و کاهش‌ها در ناترازی سرمایه‌های بودجه دولت به ترتیب با ضرایب $1/48$ و $0/91$ با اثرات مستقیم بر رفاه همراه است؛ به طوری که با افزایش یک درصدی در ناترازی سرمایه‌های بودجه دولت، رفاه اقتصادی به میزان $1/48$ واحد افزایش و با کاهش یک درصدی در آن، رفاه اقتصادی $0/91$ کاهش می یابد. افزایش‌ها در ناترازی عملیاتی بودجه دولت با ضریب $-4/33$ با اثری معکوس بر رفاه همراه است؛ به طوری که با کاهش یک درصدی ناترازی عملیاتی در بودجه دولت، رفاه اقتصادی $4/33$ واحد افزایش می یابد و کاهش‌ها در ناترازی عملیاتی با اثری معنادار همراه نمی باشد؛ بر این اساس نخست، اثر نامتقارن از ناترازی سرمایه‌های و عملیاتی بودجه بر رفاه اقتصادی در بلندمدت

نیز تأیید می‌شود. دوم، اندازه اثرگذاری مطلوب افزایش‌ها در ناترازی سرمایه‌ای بودجه دولت بر رفاه اقتصادی بیش از اثرگذاری نامطلوب کاهش‌ها در آن است. سوم، تنها اثرگذاری نامطلوب افزایش‌ها ناترازی عملیاتی بودجه دولت بر رفاه اقتصادی از منظر آماری معنادار است و اثر معناداری از اثرگذاری مطلوب کاهش‌ها در آن بر رفاه اقتصادی مشاهده نمی‌شود.

جدول ۴: نتایج برآورد الگوی پژوهش در قالب دوم.

Tab. 4: Estimation results of research model in the second format.

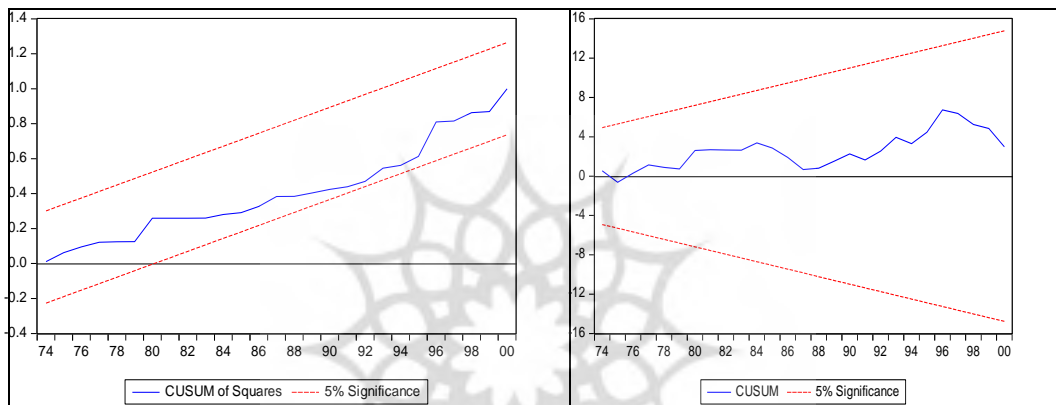
متغیرهای توضیحی	ضریب	آماره t	سطح احتمال
$IEWB_{(-1)}$	۰/۷۰	۶/۱۴	۰/۰۰۰
$CBDR\_POS$	۰/۴۴	۵/۲۲	۰/۰۰۰
$CBDR\_NEG$	۰/۲۷	۱/۴۴	۰/۱۵۹
$OBDR\_POS$	۰/۹۹	۳/۰۲	۰/۰۰۵
$OBDR\_POS_{(-1)}$	-۲/۲۹	-۵/۹۵	۰/۰۰۰
$OBDR\_NEG$	-۱/۰۱	-۴/۴۹	۰/۰۰۰
$OBDR\_NEG_{(-1)}$	۱/۵۵	۷/۳۰	۰/۰۰۰
$OBDR\_NEG_{(-2)}$	-۰/۶۹	-۲/۱۶	۰/۰۳۹
$RGDPPC$	-۰/۰۰۱	-۰/۰۰۲	۰/۹۹۸
$RGDPPC_{(-1)}$	۰/۳۴	۲/۱۲	۰/۰۴۲
EG	۰/۶۶	۱۱/۶۰	۰/۰۰۰
$EG_{(-1)}$	۰/۰۳	۱/۲۸	۰/۰۲۰
$EG_{(-2)}$	۰/۲۷	۶/۱۷	۰/۰۰۰
آزمون والد ^۱			
$Wald_{OBDR-POS} = 39/9(0.000)[-1.30]$			
$Wald_{OBDR-NEG} = 0/81(0.374)[-0.15]$			
$Wald_{RGDPPC} = 5/35(0.028)[0.34]$			
$Wald_{EG} = 329/9(0.000)[0.98]$			
جمله تصحیح خطا	-۰/۲۹	-۷/۵۱	۰/۰۰۰
$CBDR\_POS$	۱/۴۸	۲/۸۹	۰/۰۰۷
$CBDR\_NEG$	۰/۹۱	۲/۷۳	۰/۰۱۰
$OBDR\_POS$	-۴/۳۳	-۲/۸۷	۰/۰۰۷
$OBDR\_NEG$	-۰/۴۹	-۰/۷۰	۰/۴۸۹
$RGDPPC$	۱/۱۳	۱۵/۶۰	۰/۰۰۰
EG	۲/۲۸	۲/۷۲	۰/۰۱۱
آزمون‌های تشخیصی			
نرمالیتی	آماره	۰/۹۵۵	
	سطح احتمال	۰/۶۲۰	

^۱ برای آزمون والد در کوتاه‌مدت، اعداد در کروشه بیانگر مجموع ضرایب و یا برآیند ضرایب مثبت و منفی می‌باشد. همچنین اعداد در پرانتز سطح احتمال مربوط به آماره F محاسباتی است.

۰/۹۰۹	آماره	ناهمسانی واریانس
۰/۵۵۵	سطح احتمال	
۰/۹۲۳	آماره	خودهمبستگی
۰/۳۴۵	سطح احتمال	

منبع: یافته‌های پژوهش.

مشابه با قبل، پس از برآورد دوم و انجام آزمون‌ها تشخیصی، نوبت ارائه آزمون‌های ثبات ساختاری است. نتایج آزمون‌های آزمون‌های ثبات ساختاری پسماند تجمعی و مجذور پسماند تجمعی در تبیین ثبات ضرایب در برآورد دوم (نمودار (۴)) حاکی از آن است که ضرایب برآوردی الگوی پژوهش در قالب دوم نیز در دوره مورد بررسی دارای ثبات ساختاری بوده و وجود شکست ساختاری تأیید نمی‌شود.

نمودار ۳: آزمون ثبات ساختاری پسماند تجمعی و مجذور پسماند تجمعی در قالب دوم از الگوی پژوهش (منبع: محاسبات پژوهش).

Graph. 3: Test CUSUM and CUSUMQ in the second format of the research model.

۶. نتیجه‌گیری

ارتباط بین ناترازی (کسری یا مازاد) بودجه دولت و رشد پول و تورم و سایر متغیرهای تأثیرگذار بر رفاه به‌طور کلی در بین کشورها یکسان نیست و از کشوری به کشور دیگری متفاوت است و به چگونگی ایجاد ناترازی بودجه، تأمین مالی بودجه و شرایط کلان اقتصادی بستگی دارد. در دوران پس از انقلاب در ایران، به‌علت تحولات مختلف اقتصادی، سیاسی و اجتماعی، رشد اقتصادی روند مطلوبی نداشته و از این‌منظر بر رفاه اقتصادی اثرگذار بوده است. از سویی دیگر، به‌علت فزونی مخارج دولت نسبت به درآمد، در بیشتر سال‌ها بودجه عمومی کشور با ناترازی از جنس کسری مواجه بوده است. با توجه به ضرورت تبیین این ناترازی بودجه بر رفاه اقتصادی در ایران، در پژوهش حاضر تلاش شد تا اثر نامتقارن ناترازی بودجه عمومی دولت به‌همراه ناترازی عملیاتی و ناترازی سرمایه‌ای بر رفاه اقتصادی تحلیل و تبیین شود. برای این منظور صن محاسبه رفاه اقتصادی در دوره ۱۳۵۷-۱۴۰۰، الگوی پژوهش در دو قالب با رهیافت خودرگرسیون با وقفه‌های توزیعی غیرخطی (نامتقارن) برآورد شد. محاسبات شاخص ترکیبی رفاه اقتصادی نشان می‌دهد که نخست در دوره مورد بررسی، رفاه اقتصادی ایران از روندی نوسانی

برخوردار است؛ به نحوی که اگرچه روند رفاه اقتصادی در دوران پس از انقلاب و جنگ کاهش و در برنامه اول افزایشی است، ولی از نظر میانگین شاخص رفاه در برنامه اول توسعه کمتر از دوره پس از انقلاب و جنگ است. در برنامه دوم روند افزایشی رفاه متوقف شده و مجدد با شروع برنامه سوم شروع به افزایش کرد و به بیشترین مقدار خود در برنامه ششم رسید که معادل ۱۶۳/۳ می باشد. در مجموع و در کل دوره نیز رفاه اقتصادی میانگینی معادل ۱۲۵/۹ را ثبت نموده است. نتایج برآورد الگوی پژوهش در دو قالب در بلندمدت حاکی از آن است که ناترازی در بودجه عمومی، بودجه عملیاتی و بودجه سرمایه‌ای اثری نامتقارن بر رفاه اقتصادی دارد. به نحوی که نخست، تنها کاهش‌ها در ناترازی بودجه عمومی با اثری معکوس (مطلوب) بر رفاه اقتصادی همراه است و افزایش‌ها در آن اثری معناداری ندارد. دوم، افزایش‌ها و کاهش‌ها در ناترازی سرمایه‌ای بودجه اثر مستقیم بر رفاه اقتصادی دارد و اثر مطلوب افزایش‌ها در ناترازی سرمایه‌ای بودجه بیش از اثر نامطلوب کاهش‌ها در آن است. سوم، افزایش‌ها در ناترازی عملیاتی بودجه اثری معکوس (نامطلوب) بر رفاه اقتصادی دارد و اثر کاهش‌ها در آن معنادار نیست. یافته دیگر آن که درآمد سرانه و رشد اقتصادی اثر مستقیم بر رفاه دارد. پیرو نتایج حاصله پیشنهاد می شود:

- ۱- دولت می بایست جهت بهبود رفاه جامعه سیاست‌هایی را جهت کاهش ناترازی بودجه عمومی در پیش گیرد.
- ۲- دولت جهت کاهش ناترازی، از یک سو سیاست‌هایی نظیر: گسترش پایه‌های مالیاتی، ایجاد زیرساخت‌های لازم برای برقراری مالیات بر مجموع درآمد و حذف معافیت‌های مالیاتی غیرهدفمند می تواند مؤثر باشد و از سوی دیگر جهت کاهش هزینه‌ها، دولت می بایست الویت‌بندی در اعتبارت صورت دهد تا بتواند هزینه‌ها را به شکل درست مدیریت نموده و کاهش داد.
- ۳- همچنین با توجه به اثرگذاری مستقیم ناترازی سرمایه‌ای بودجه بر رفاه اقتصادی و اثرگذاری بیشتر آن به هنگام افزایش‌ها، تمرکز بیشتر در افزایش سهم و وزن این جزء از بودجه عمومی مطمع نظر قرار گیرد و با توجه به اثر مطلوب کاهش‌ها در ناترازی عملیاتی بودجه بر رفاه اقتصادی، تقلیل این ناترازی به طور هدفمند و در برنامه‌ای بلندمدت دنبال شود.

سپاسگزاری

در پایان نویسندگان برخورد لازم می دانند که از کلیه دست‌اندرکاران نشریه و زین مطالعات اقتصادی کاربردی ایران و داوران شناس برای بهبود و رونق بخشیدن به متن مقاله قدردانی نمایند.

درصد مشارکت نویسندگان

در مطالعه حاضر نویسندگان نخست تا چهارم به ترتیب به میزان ۵۰، ۴۰، ۵ و ۵ درصد در نگارش مشارکت داشته‌اند.

تضاد منافع

نویسندگان نبود تضاد منافع را اعلام می‌دارند.

کتابنامه

- آرمان مهر، محمدرضا؛ و فرهنگدمنش، آسیه، (۱۳۹۶). «بررسی اثر تغییرات قیمت بر رفاه خانوارهای شهری به تفکیک دهک‌های درآمدی و گروه‌های کالایی». *فصلنامه مدل‌سازی اقتصادی*، ۱۱(۳): ۷۴-۴۹.
https://eco.firuzkuh.iau.ir/article_600429.html
- اشرفی، یکتا؛ سلیمی‌فر، مصطفی؛ عادل، محمدحسین؛ و توکلین، حسین، (۱۳۹۷). «بررسی اثر مخارج دولت بر رفاه در ایران: کاربرد الگوهای تعادل عمومی پویای تصادفی». *فصلنامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی*، ۲۰(۸۵): ۳۳-۸۲.
<https://qjerp.ir/article-1-1940-fa.html>
- حاج‌امینی، مهدی؛ احمدی‌شادمهری، محمدطاهر؛ فلاحی، محمدعلی؛ و ناجی‌میدانی، علی‌اکبر، (۱۳۹۵). «بررسی تأثیر کسری بودجه و مالیات تورمی بر اجزای طرف تقاضا در اقتصاد ایران». *پژوهش‌های اقتصادی (رشد و توسعه پایدار)*، ۱۶(۴): ۸۴-۵۷.
 DOR: [20.1001.1.17356768.1395.16.4.4.3](https://doi.org/10.1001.1.17356768.1395.16.4.4.3)
- مهری‌تلیایی، فریبا؛ فطرس، محمدحسن؛ مولائی، محمد؛ و حسینی‌دوست، سید احسان، (۱۴۰۱). «بررسی اثر تحقیق و توسعه خارجی بر شاخص رفاه اجتماعی در کشورهای در حال توسعه منتخب». *فصلنامه پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی*، ۱۲(۴۶): ۶۶-۴۷.
 Doi: [10.30473/egdr.2021.57270.6118](https://doi.org/10.30473/egdr.2021.57270.6118)
- راغفر، حسین؛ موسوی، میرحسین؛ افروزکلاردهی، الهه؛ و فولادی، معصومه، (۱۳۹۵). «بررسی اثرات سیاست‌های مالیاتی بر رفاه مصرف‌کننده در قالب الگوی تعادل عمومی نسل‌های هم‌پوش (OLG)». *پژوهشنامه مالیات*، ۲۴(۳۱): ۵۸-۳۱.
 URL: <http://taxjournal.ir/article-1-980-fa.html>
- زروکی، شهریار؛ ازوجی، حسنا؛ و ساداتی‌امیری؛ سیده رقیه، (۱۳۹۷). «تحلیل نقش توریسم بر رفاه اقتصادی با روش داده‌های تابلویی». *فصلنامه برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، ۷(۲۶): ۱۲۱-۹۶.
 Doi: [10.22080/jtpd.2018.2043](https://doi.org/10.22080/jtpd.2018.2043)
- صابرمهانی، مینا؛ زینل‌زاده، رضا؛ جلائی‌اسفندآبادی، سید عبدالحمید؛ و زاینده‌رودی، محسن، (۱۴۰۱). «بررسی تکانه‌های بخش‌های واقعی اقتصاد بر شاخص رفاه اقتصادی در ایران». *فصلنامه رفاه اجتماعی*، ۲۲(۸۷): ۱۰۵-۱۴۸.
 Doi: [10.32598/refahj.22.87.4008.1](https://doi.org/10.32598/refahj.22.87.4008.1)
- صادقی، حسین؛ عصارای‌آرانی، عباس؛ و مسایلی، ارشک، (۱۳۸۹). «بررسی رویکردی نو بر شاخص رفاه در ایران با استفاده از منطق فازی». *نشریه رشد و توسعه پایدار*، ۱۰(۴): ۱۶۶-۱۴۳.
 URL: <http://ecor.modares.ac.ir/article-18-5714-en.html>
- صیادزاده، علی؛ فرجام‌نیا، ایمان؛ حجاریان، غنیه؛ و طاهری، بهمن، (۱۳۹۲). «اثر کسری بودجه بر امنیت اقتصادی ایران». *فصلنامه مطالعات راهبردی*، ۱۶(۲): ۱۲۴ - ۹۱.
 DOR: [20.1001.1.17350727.1392.16.60.4.8](https://doi.org/10.1001.1.17350727.1392.16.60.4.8)
- عباسیان، حمیدرضا؛ و ایزدی، مجتبی، (۱۴۰۱). «تأثیر مالیات نیروی کار در رفاه خانوارهای فقیر و ثروتمند

در راستای اجرای سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران». فصلنامه سیاست‌های راهبردی کلان، ۱۱(۴۱): ۲۰۰-۱۸۸.
[Doi: 10.30507/jmsp.2022.338118.2409](https://doi.org/10.30507/jmsp.2022.338118.2409)

- عباسیان، عزت‌الله؛ و نسرین‌دوست، میثم، (۱۳۹۰). *اقتصاد رفاه*. چاپ اول، نشر نور علم.
- عزیزی، فیروزه، (۱۳۸۵). «کسری بودجه و تورم در ایران، ۱۳۵۴-۱۳۸۳». *دو فصلنامه جستارهای اقتصادی*،
۳(۶): ۴۴۸-۴۲۱. https://iee.rihu.ac.ir/article_306.html

- علوی‌باجگانی، سید علی‌رضا؛ پیکارجو، کامبیز؛ هژبرکیانی، کامبیز؛ و ترابی، تقی، (۱۳۹۸). «تبیین آثار سیاست
مالی و کسری بودجه بر رشد اقتصادی در ایران: نامتقارنی و غیرخطی بودن». *اقتصاد کاربردی*، ۹(۳۱ و ۳۰): ۳۵-
۴۷. [Dor: 20.1001.1.22516212.1398.9.0.3.5](https://doi.org/10.1001.1.22516212.1398.9.0.3.5)

- صباغ‌کرمانی، مجید؛ یاور، کاظم؛ حسینی‌نسب، ابراهیم؛ و موسوی‌نیک، هادی، (۱۳۸۹). «بررسی اثر
حاکمیت مالی بر رفاه اجتماعی ایران در چارچوب یک مدل تعادل عمومی پویای تصادفی (DSGE)». *فصلنامه
اقتصاد و الگوسازی*، ۱(۴): ۲۱۵-۱۸۳. https://ecoj.sbu.ac.ir/article_57506.html?lang=fa

- موسوی‌جهرمی، یگانه؛ و زایر، آیت، (۱۳۸۷). «بررسی اثرات بودجه کسری بودجه دولت بر مصرف و
سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در ایران». *فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی*، ۸(۳): ۱۹ - ۱. [URL: http://ecor.modares.ac.ir/article-18-9739-en.html](http://ecor.modares.ac.ir/article-18-9739-en.html)

- مولایی، محمد و عبدیان، مرضیه، (۱۳۹۷). «بررسی عوامل موثر بر کسری بودجه ایران در سال‌های ۱۳۶۸-
۱۳۹۴». *فصلنامه برنامه‌ریزی و بودجه*، ۲۳(۱): ۵۹-۷۸. [URL: http://jpbud.ir/article-1-1681-en.html](http://jpbud.ir/article-1-1681-en.html)
- وفائی، الهام؛ محمدزاده، پرویز؛ اصغرپور، حسین و فلاحی، فیروز، (۱۳۹۷). «ارزیابی رفاه اجتماعی و همگرایی
رفاه استان‌های ایران برای سنجش توسعه مناطق ایران». *فصلنامه مدل‌سازی اقتصادی*، ۱۲(۴۳): ۲۳-۱.
https://eco.firuzkuh.iau.ir/article_627510.html?lang=fa

- Abbasian, E. & Nasrindoost, M. (2010). *Welfare Economy*. first edition, Noor-Elam Publication. (In Persian).

- Abell, J. D. (1990). "Twin Deficits During the 1980s: An Empirical Investigation". *Journal of Macroeconomics*, 12(1): 81-96. [Doi: 10.1016/0164-0704\(90\)90057-H](https://doi.org/10.1016/0164-0704(90)90057-H)

- Abell, J. D., (1990). "The Role of the Budget Deficit during the Rise in the Dollar Exchange Rate from 1979-1985". *Southern Economic Journal*, 57(1): 66-74. [Doi: 10.2307/1060478](https://doi.org/10.2307/1060478)

- Ahuja, D. & Pandit, D., (2020). "Public Expenditure and Economic Growth: Evidence from the Developing Countries". *FIIB Business Review*, 9(3): 228-236. [Doi:10.1177/23197145209389](https://doi.org/10.1177/23197145209389)

- Alavi Bajgani, S.; Peykarjou, K.; Hojabr Kiani, K. & Torabi, T., (2019). "Explaining the Effects of Fiscal Policy and Budget Deficit on Economic Growth in Iran: Asymmetry and Non-linearity", *Applied Economy*, 9 (30 and 31): 35-47.

[Dor: 20.1001.1.22516212.1398.9.0.3.5](https://doi.org/10.1001.1.22516212.1398.9.0.3.5) (In Persian).

- Alesina, A. & Tabellini, G., (1990a). "A Positive Theory of Fiscal Deficits and Government Debt". *The Review of Economic Studies*, 57(3): 403-414. [Doi: 10.2307/2298021](https://doi.org/10.2307/2298021)

- Alkswani, M. A., (2000). "The Twin Deficits Phenomenon in Petroleum Economy:

Evidence from Saudi Arabia”. *Paper presented at the Seventh Annual Conference, Economic Research Forum (ERF), Amman, Jordan.*

<http://www.mafhoom.com/press2/79E15.pdf>

- Arman mehr, M. & Farahmandmanesh, A., (2017). “Studying the Effect of Price Changes on the Welfare of Urban Households Disaggregated by Income Deciles and Commodity Groups”. *Economic Modeling*, 11(39): 49-74. https://eco.firuzkuh.iau.ir/article_600429.html (In Persian).

- Ashrafi, Y.; Salimifar, M.; Adeli, M. H. & Tavakolian, H., (2018). “Investigating the Effects of Government Expenditures on Welfare in Iran: Application of Dynamic Stochastic General Equilibrium Models”. *Quarterly Journal of Economic Research and Policies*, 26(85): 33-82. <http://qjerp.ir/article-1-1940-en.html> (In Persian).

- Azizi, F., (2006). “Budget Deficit and Inflation (A Case Study about Iran)”. *Journal of Iran's Economic Essays (JIEE)*, 3(6): 158-220. https://iee.rihu.ac.ir/article_306.html (In Persian).

- Bachman, D. D., (1992). “Why Is the U.S. Current Account Deficit So Large? Evidence from Vector Autoregressions”. *Southern Economic Journal*, 59(2): 232-40. [Doi: 10.2307/1060527](https://doi.org/10.2307/1060527)

- Barro, R. J., (1974). “Are Government Bonds Net Wealth?”. *Journal Political Economy*, 81: 1095–1117. <https://www.jstor.org/stable/1830663>

- Barro, R. J., (1989). “The Ricardian Approach to Budget Deficits”. *The Journal of Economic Perspectives*, 3(2): 37–54. <https://www.jstor.org/stable/1942668>

- Bernheim, B. D. (1987). “Ricardian Equivalence: An Evaluation of Theory and Evidence”. *NBER Macroeconomics Annual*, Vol. 2: 263–304. <https://www.jstor.org/stable/4623723>

- Bukina, I. S., (2022). “Status and Prospects of Federal Budget Sustainability in the New Environment”. *Federalism*, 27(4): 142-154. (In Russ.) [Doi: 10.21686/2073-1051-2022-4-142-154](https://doi.org/10.21686/2073-1051-2022-4-142-154)

- Cooley, T. F. & Hansen, G. D., (1991). “The Welfare Costs of Moderate Inflation”. *Journal of Money, Credit and Banking*, 23(3): 483 -503. [Doi: 10.2307/1992683](https://doi.org/10.2307/1992683)

- Diamond, P. A., (1955). “National Debt and Neoclassical Economic Growth”. *American Economic Review*, 55(5): 1125-50. [URL: http://www.jstor.org/stable/1809231](http://www.jstor.org/stable/1809231)

- Diener, E.; Inglehart, R. & Tay, L., (2013). “Theory and Validity of Life Satisfaction Scales”. *Journal Social Indicators Research*, 112(3): 497-527. <https://www.jstor.org/stable/24719385>

- Dotsey, M., & Ireland, P. (1996). “The Welfare Cost of Inflation in General Equilibrium”. *Journal of Monetary Economics*, 37(1): 29 -47. [Doi: 10.1016/0304-3932\(95\)01239-7](https://doi.org/10.1016/0304-3932(95)01239-7)

- Egwaikhide, F. O., (1999). “Effects of Budget Deficit on Trade Balance in Nigeria: A Simulation Exercise”. *African Development Review*, 11(2): 265-89. [Doi: 10.1111/1467-8268.00011](https://doi.org/10.1111/1467-8268.00011)

- Eisner, R., (1989). “Budget Deficits: Rhetoric and Reality”. *Journal of Economic Perspectives*, 3(2): 73–93. [Doi: 10.1257/jep.3.2.73](https://doi.org/10.1257/jep.3.2.73)

- Eken, S. & Helnling, T., (1988). “Back to Future: Reconstruction and Stabilization in Lebanon”. IMF, 176, Washington, DC. [Doi: 10.5089/9781557757845.084](https://doi.org/10.5089/9781557757845.084)

- Fasoranti, M. M. & Akindele, O. O., (2015). “An Assessment of the Relationship between Budget Deficit Syndrome and Consumer Welfare in Nigeria (1985–2014)”.

Journal of Social Economics Research, 2(4), 58-74. [Doi: 10.18488/journal.35/2015.2.4/35.4.58.74](https://doi.org/10.18488/journal.35/2015.2.4/35.4.58.74)

- Futagami, K. & Konishi, K., (2018). “Dynamic Analysis of Budget Policy Rules in Japan”. *Journal of the Japanese and International Economies*, Vol. 50, 72-88. [Doi: 10.1016/j.jjie.2018.09.003](https://doi.org/10.1016/j.jjie.2018.09.003)

- Hajamini, M.; Ahmadai Shadmehri, M. T.; Falahi, M. A. & Naji Meidani, A. A., (2016). “The Impacts of Budget Deficit and Inflationary Tax on the Demand Side of Iran’s Economy”. *The Economic Research (Sustainable Growth and Development)*, 16(4): 57-84. [DOR: 20.1001.1.17356768.1395.16.4.4.3](https://doi.org/20.1001.1.17356768.1395.16.4.4.3) (In Persian).

- IMF. (2015). “Defining the Government’s Debt and Deficit”. retrieved from: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2016/12/31/Defining-the-Governments-Debt-and-Deficit-43408>.

- Izadi, H. & Abbasiyan, M., (2023). “The Effect of Labor’s Tax as a Part of the General Policies According to General Policies of Iran on the Wealthy and Poor Households’ Welfare”. *Quarterly Journal of The Macro and Strategic Policies*, 11(41): 188-206. [Doi: 10.30507/jmsp.2022.338118.2409](https://doi.org/10.30507/jmsp.2022.338118.2409) (In Persian).

- Kuen Kim, T. & Zurlo, K., (2009). “How Does Economic Globalization Affect the Welfare State? Focusing on the Mediating Effect of Welfare Regimes”. *International Journal of Social Welfare*, 18: 130-141. [Doi: 10.1111/j.1468-2397.2008.00575.x](https://doi.org/10.1111/j.1468-2397.2008.00575.x)

- Little, Ian M. D., (2003). *Economics and Politics: Principles of Public Policy*. First editin, Oxford University Press, London. <https://philpapers.org/rec/MDLEEA>

- Mawejje, J. & Odhiambo, N. M., (2020). “The Determinants of Fiscal Deficits: A Survey of Literature”. *Int Rev Econ*, 67: 403–417. [Doi: 10.1007/s12232-020-00348-8](https://doi.org/10.1007/s12232-020-00348-8)

- Mehri Telyabi, F.; Fotros, M. H.; Mowlaei, M. & Hosseinidoust, S. E., (2022). “Effect of Foreign R&D on Social Welfare Index in Sanctioned Countries”. *Economic Growth and Development Research*, 12(46): 66-47. [Doi:10.30473/egdr.2021.57270.6118](https://doi.org/10.30473/egdr.2021.57270.6118) (In Persian).

- Mousavi Jahromi, Y. & Zayer, A., (2008). “The Effects of Budget Deficit on Private Consumption & Private Investment in Iran”. *The Economic Research (Sustainable Growth and Development)*, 8(3): 1-19. [URL: http://ecor.modares.ac.ir/article-18-9739-en.html](http://ecor.modares.ac.ir/article-18-9739-en.html) (In Persian).

- Mowlaei, M. & Abdian, M., (2018). “Determinants of Government’s Budget Deficit in Iran: 1989-2015”. *Planning and Budgeting*. 23(1): 59-78. [URL: http://jpbud.ir/article-1-1681-en.html](http://jpbud.ir/article-1-1681-en.html) (In Persian).

- Musa, K.; Ali, N.; Said, J.; Ghapar, F.; Mariev, O.; Mohamed, N. & Tahir, H. M., (2023). “Does the Effectiveness of Budget Deficit Vary between Welfare and Non-Welfare Countries?”. *Sustainability*, 15(5): 3901. [Doi: 10.3390/su15053901](https://doi.org/10.3390/su15053901)

- Nordhaus. W. D., (1975). “The Political Business Cycle”. *The Review of Economic Studies*, 42(2): 169–219. [Doi: 10.2307/2296528](https://doi.org/10.2307/2296528)

- Raghfar, H.; Mousavi, M.; Afrouz Klerdehi, E. & Fuladi M., (2016). “A Study of Tax Policy Effects on Consumers’ Welfare through Overlapping Generation Model”. *Journal of Tax Research*, 24 (31): 31-58. [URL: http://taxjournal.ir/article-1-980-fa.html](http://taxjournal.ir/article-1-980-fa.html) (In Persian).

- Roubini, N. & Sachs, J. D., (1989a). “Political and Economic Determinants of Budget Deficits in the Industrial Democracies”. *European Economic Review*, 33(5): 903–933. [Doi: 10.1016/0014-2921\(89\)90002-0](https://doi.org/10.1016/0014-2921(89)90002-0)

- Roubini, N. & Sachs, J., (1989b). “Government Spending and Budget Deficits in the

- Industrial Countries”. *Economic Policy*, 4(8): 99–132. [Doi: 10.2307/1344465](https://doi.org/10.2307/1344465)
- Sabbagh Kermani, M.; Yavari, K.; Hoseini Nasab, S. E. & Mousavi Nik, S. H., (2011). “Surveying of Fiscal Dominance' Effect on Social Welfare in a Dynamic Stochastic General Equilibrium Model”. *Journal of Economics and Modelling*, 1(4): 183-215. https://ecoj.sbu.ac.ir/article_57506.html?lang=fa (In Persian).
- Sabermahani, M.; Zeinaladeh, R.; Jalae Sfantabadi, S. A. & Zayanderoodi, M., (2023). “Investigating the Shocks of Real Sectors of the Economy on the Welfare Index in the Iranian Economy”. *Social Welfare Quarterly*, 22(87): 4. [Doi:10.32598/refahj.22.87.4008.1](https://doi.org/10.32598/refahj.22.87.4008.1) (In Persian).
- Sadeghi, H.; Assari, A. & Masaeli, A., (2011). “Introducing a New Approach to Estimate Welfare Index in Iran: Using Fuzzy Logic Approach”. *The Economic Research (Sustainable Growth and Development)*, 10 (4): 143-166. [URL: http://ecor.modares.ac.ir/article-18-5714-en.html](http://ecor.modares.ac.ir/article-18-5714-en.html) (In Persian).
- Saleh, A. S. & Harvie, C., (2005). “The Budget Deficit and Economic Performance: A Survey”. *The Singapore Economic Review*, 50(02): 211-243. [Doi: 10.1142/S0217590805001986](https://doi.org/10.1142/S0217590805001986)
- Sayadzadeh, A.; Farjammia, E.; Hajarian, A. & Taheri, B., (2013). “The Effect of Budget Deficit on Economic Security of Iran”. *Strategic Studies Quarterly*, 16(60): 91-124. [DOR: 20.1001.1.17350727.1392.16.60.4.8](https://doi.org/20.1001.1.17350727.1392.16.60.4.8) (In Persian).
- Seater, J. J., (1993). “Ricardian Equivalence”. *Journal of Economic Literature*, 31(1): 142–190. <https://www.jstor.org/stable/2728152>
- Sobrino, C. R., (2013). “The Twin Deficits Hypothesis and Reverse Causality: A Short-run Analysis of Peru”. *Journal Economic Finance Adm Sci*, 18(34): 9–15. [Doi: 10.1016/S2077-1886\(13\)70018-0](https://doi.org/10.1016/S2077-1886(13)70018-0)
- Tallman, E. W. & Rosensweig, J. A., (1991). “Investigating US Government and Trade Deficits”. *Economic Review-Federal Reserve Bank Atlanta*, 76(3): 1. <https://fraser.stlouisfed.org/title/884/item/34751/toc/197512>
- Tsoukis, C., (2000). “Price Rigidities, Inflationary Finance and Long-Run Growth”. *Bulletin of Economic Research*, 52(1): 67 -89.
- Ueshina, M., (2018). “The Effect of Public Debt on Growth and Welfare Under the Golden Rule of Public Finance”. *Journal of Macroeconomics*, 55: 1-11. [Doi: 10.1016/j.jmacro.2017.08.004](https://doi.org/10.1016/j.jmacro.2017.08.004)
- Vafaei, E.; Mohammadzadeh, P.; Asgharpour, H. & Fallahi, F., (2018). “The Analysis of Social Welfare and Welfare Convergence in The Iran’s Provinces for Evaluation of Iran’s Regional Development”. *Economic Modeling*, 12(43): 1-23. https://eco.firuzkuh.iau.ir/article_627510.html?lang=fa (In Persian).
- Zaroki, S.; Ezoji, H. & Sadati Amiri, S. R., (2018). “Analysis of the Role of Tourism on Economic Welfare Using Panel Data”. *Journal of Tourism Planning and Development*, 7(26): 96-121. [Doi: 10.22080/jtpd.2018.2043](https://doi.org/10.22080/jtpd.2018.2043) (In Persian).
- Zoto, O. & Madalena, B., (2016). “Budget Deficit and Economic Growth in Albania”. *In International Journal of Engineering Sciences and Research Technology*. [Doi:10.5281/zenodo.154199](https://doi.org/10.5281/zenodo.154199)